



Osallisuus, politiikka ja palvelut

Turun yliopiston Lähiöt 2020 -luvulla
-kurssin opiskelijatyöt

Sampo Ruoppila, Jarkko Rasinkangas, Pirjo Turtiainen &
Elina Sutela (toim.)

16.3.2022

Sisällys

Esipuhe: Lähiöt keskeisenä osana kaupunkia.....	2
1. Poliittikaa ei voi tehdä yhden alueen ehdoilla: Runosmäen ja Uittamon alueellinen edustuksellisuus Turun kunnallispolitiikassa	5
2. Osallisuus ja osallistuminen Runosmäessä: asukkaiden toiveet ja kaupungin näkökulma ristiriidassa .	16
3. Palveluiden saavutettavuus Turun lähiöissä kestäväillä liikennemuodoilla	27
4. Lähiluontoon rakentaminen herättää vastustusta Uittamolla.....	35



**TURUN
YLIOPISTO**



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Esipuhe: Lähiöt keskeisenä osana kaupunkia

Sampo Ruoppila, Jarkko Rasinkangas, Pirjo Turtiainen & Elina Sutela (kurssin opettajat)

Lähiöiden kehitys on merkittävä yhteiskunnallinen kysymys. Suomen lähiöissä on arvioitu asuvan noin 1–1,5 miljoonaa ihmistä.¹ Pääosa lähiöistä rakennettiin 1960–1970-luvuilla, kun Suomen kaupungistuminen oli edellisen kerran vilkkaimmillaan. Alun perin monet niistä sijaitsivat enimmäkseen tiheästi rakennetun kaupunkialueiden ulkopuolella. Sitten kaupunkit ovat kasvaneet kiinni lähiöihin, ja esikaupungistuminen on jatkunut paljon etäämmälle. Nyt lähiöt ovatkin kaupunkiseutujen merkittäviä väestötiheitä, joista on hyvät julkisen liikenteen yhteydet keskustoihin. Tässä mielessä ne ovat avainasemassa myös kestävässä kehityksessä, sillä rakennuskannan ylläpidon, arjen toimintojen ja liikenneyhteyksien järjestämisellä on suuri vaikutus kaupunkien hiilijalanjälkeen.

Nykytilanteessa lähiöt herättävätkin uutta kiinnostusta. Moniin kohdistuu täydennysrakentamissuunnitelmia, liikennehankkeita ja palvelukeskittymien ideointia. Lähiöiden vahva valttikortti, niitä ympäröivien ja niihin lomittuvien viheralueiden tärkeys, on korostunut varsinkin koronapandemian aikana entisestään. Etätyön yleistymisen on kääntänyt asunnonetsijöiden katseita myös lähiöihin; asuntojen pohjaratkaisut ovat nykyrakentamista väljempää, ja hinnat edelleen suhteellisen edulliset.

Niin tavanomainen osa kaupunkeja kuin lähiöt ovatkin, lähiön määrittely on yllättävän kimuranttia. Ytimessä on yhdyskuntarakenne. Lähiön kaavassa asuinrakennukset muodostavat ikään kuin asuinsoluja. Alueen sisään jäävät pihakadut ja puolijulkiset tilat, ja varsinkin pienille lapsille tarkoitetut palvelut ovat saavutettavissa ylittämättä autoteitä. Tällainen yhdyskuntarakenne yleistyi toisen maailmansodan jälkeen ja pysyi ihanteena vuosikymmeniä, osittain edelleenkin.² Eri aikakausien lähiöiden välillä on tosin suuriakin tyylieroja: 1960-luvun ”metsäkaupungeissa” talot sommiteltiin maastoon, luonnon lomaan, kun taas 1970-luvun ”kompaktikaupungit” toivat rakennukset ja asukkaat tiiviisti yhteen.

Varsinkin työväenluokkaisille kotitalouksille lähiöiden asuntokanta edusti rakennusaikanaan huomattavaa laadullista parannusta elinoloihin. Uudet asunnot olivat valoisia ja väljiä sekä varusteltu nykyaikaisin mukavuuksin. Kuitenkin viimeistään 1970-luvun massatuotanto sekä suunnitelmia hitaammin toteutuneet palvelut ja yhteydet veivät lähiöiltä hoidon. Sitten yksittäisten lähiöiden asema ja imago on erilaistunut suhteessa toinen toisiinsa. Monissa asukkaiden sosioekonominen asema on heikentynyt suhteessa muihin alueisiin. Siitä huolta kantaen suurissa kaupungeissa on harjoitettu 1990-luvulta lähtien erityistä ”lähiöpolitiikkaa” eli niiden asukkaiden asemaa ja rakennettua ympäristöä kohentavia toimia. Lähiöt elävät ajassa: myös niissä on syntynyt uudenlaista kaupunkikulttuuria ja yhdessä tekemisen muotoja asukkaiden kesken. Asukkaiden viihtyminen alueilla on hyvää.

Lähiöt 2020 -luvulla kurssi pureutui tähän ajankohtaiseen ja rikkaaseen aihepiiriin. Syyslukukaudella 2021 Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen järjestämällä kurssilla opiskelijat perehtyivät lähiöiden nykykehityksen tutkimuksellisiin näkökulmiin, ja harjoittelivat tutkimusentekoa itse keräämillään aineistoilla. Kurssin kohteeksi oli valittu tarkoituksella kaksi paikallisesti erilaiseksi miellettyä lähiötä, Uittamo ja Runosmäki, mutta tavoite oli tarkastella niitä uteliaasti ja ennako-odotukset unohtaen.

¹ Stjernberg, M. (2017). Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen. Tutkimuksia 2017:1, Helsingin kaupunki, kaupunkitieto.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_07_Tutkimuksia_1_Stjernberg.pdf

² ks. <https://lahioblogi.fi/2021/03/10/lahio-kaupunkirakenteellinen-innovaatio/>

Yhteistä molemmille lähiöille on, että niihin kohdistuu uusiutumistoiveita ja -paineita. Runosmäessä on toteutettu jo muutamia täydennysrakentamishankkeita, ja siellä on par'aikaa käynnissä uuden monitoimitalon sekä uusien asuinrakennusten suunnittelu. Toiminta on ollut etupäässä kaupunki- ja kaavoituslähtöistä. Uittamoon kohdistuu myös yksityisen kiinteistökehittäjien toiveita täydennysrakentamisesta, erityisesti entiselle uimahallin tontille, jossa kaavoittaja on nähnyt mahdollisuuden uuden korttelin toteuttamiselle. Vielä suurempana huomion kohteena on ollut Hirvensalon ja Uittamon välistä siltayhteyttä koskeva suunnitelma.

Yliopistopedagogisesti kurssilla kehitettiin osallistuvaa oppimista (engl. *engaged learning*) eli opiskeltiin tutkimustiedon soveltamista käytännössä, yhteistyössä Turun kaupungin sekä asukasjärjestöjen ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Nämä tahot antoivat arvokasta taustatietoa ja opiskelijat esittelivät heille tulokset yhteisessä loppuseminaarissa. Monitieteiset opiskelijaryhmät tekivät käytännönläheisiä analyyseja, ja saivat harjoitusta myös niiden raportoinnista tiiviisti. Harjoitustöiden tutkimusaiheita suuntasivat tutkimukselliset näkökulmat ja opiskelijoiden niitä eteenpäin kehittelevät valinnat. Kurssi oli Turun yliopiston pilotti Erasmus+ -rahoitteisessa tutkimus- ja kehittämishankkeessa Communities and Students Together (<https://www.cast-euproject.eu>, 2019–2022).

Tässä julkaisussa esitellään neljä riittävän korkean arvosanan saanutta kurssin lopputyötä. Työt eivät ole tieteellisiä tutkimuksia, vaan opiskelijoiden harjoitustöitä, jotka on tehty tiiviissä aikataulussa. Sellaisinkin ne sisältävät kuitenkin mielenkiintoisia huomioita kohdealueista ja niiden kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. *Santeri Harinko*, *Viena Haverinen* ja *Miitrei Misukka* paneutuivat Runosmäen ja Uittamon alueelliseen edustuksellisuuteen Turun kunnallispolitiikassa. Kaupunginvaltuutettuja ja puolueiden paikallisaktiiveja haastatteleamalla he selvittivät, mikä on paikallisen valtuutetun merkitys Turun lähiöille ja miten erilaisten alueiden koetaan tulevan kuulluiksi päätöksenteossa. *Heli Korvuo*, *Eeva Kurikkala* ja *Aino-Maria Pusa* selvittivät, millaista osallistumista Runosmäessä on ja millaista sen toivotaan olevan, vertaillen nykytilannetta Turun kaupungin osallisuuden toimintamalliin. *Ville Haka*, *Fanni Hirvinen*, *Sanni Huusari* ja *Tiina Matilainen* tarkastelivat palveluiden saavutettavuutta kestäväillä liikkumismuodoilla ja asukkaiden toiveita asiassa, Runosmäkeä ja Uittamoa vertaillen. *Artturi Ilmanen*, *Niko Koskinen*, *Johanna Kostamo* ja *Jirka Louhio* tarkastelivat Uittamon Kannuskadun täydennysrakentamissuunnitelmaa ja täydennysrakentamisen hyväksyttävyyttä.

Lukuiloa!

Kurssin opettajat Sampo, Jarkko, Pirjo ja Elina

Turussa 16.3.2022



Kuva 1. Kurssin loppuseminaari pidettiin Turun yliopistolla 24.11.2021. Kuvaaja: Sampo Ruoppila

1. Poliitiikkaa ei voi tehdä yhden alueen ehdoilla: Runosmäen ja Uttamon alueellinen edustuksellisuus Turun kunnallispolitiikassa

Santeri Harinko (valtio-oppi), Viena Haverinen (valtio-oppi) & Miitrei Misukka (kulttuurihistoria)

Tästä on kyse

- Kunnissa edustuksellisen demokratian suurin haaste on kunnallisvaalien matala äänestysaktiivisuus. Äänestysprosentti vaihtelee eri asuinalueiden välillä, ja se on matalin alueilla, joiden asukkaiden sosioekonominen asema on heikompi.
- Mikäli suuri osa valtuutetuista asuu toisenlaisilla alueilla, on riski etteivät lähiöiden asiat nouse riittävästi esiin.
- Puolueiden paikallisaktiivien mukaan lähiön ääntä on vaikea saada kuuluviin ilman paikallista valtuutettua. Muiden kuin paikallisaktiivina toimivien poliitikkojen mukaan valtuutetut kykenevät ajamaan koko kaupungin asioita tasapuolisesti.



Kuva 2. Kurssin opettaja Pirjo Turtiainen ja Turun kaupungin aluetyön kehittäjä Katri Aarnivaara pitämässä ekskursiota Runosmäessä. Kuvaaja: Elina Sutela

Johdanto

”Viime kaudella oli muutamia semmosia kaavoitustapauksia, joissa tietyistä puolueesta puolustettiin jotain tiettyä aluetta, minne oli kytköksiä, mut sit semmoselle alueelle minne ei ollu kytköksiä niin paskaks vaan kaikki, ei sillä ollut hirveesti väliä. Siin huomaa sen.”
(Haastatteluaineisto, marraskuu 2021)

Kaupungeissa edustuksellinen demokratia toteutuu silloin, kun kaupunginvaltuuston tekemistä päätöksistä välittyy kuntalaisten tahto. Kuntalaisten mielipiteiden laajaa edustusta voidaan pitää yhtenä kunnallisdemokratian oikeutuksen takeena. Suurimmaksi haasteeksi on muodostunut kuntalaisten vähentynyt kiinnostus vaaleja ja puolueita kohtaan. Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa on laskenut 80-luvun puolivälistä lähtien. (Borg 1998; 9, 11, 13, 15.)

Tuoreen tutkimuksen (Harjunen, Saarimaa & Tukiainen 2021) mukaan eri kaupunginosien äänestysaktiivisuus ja se mistä kaupunginvaltuutetut ovat kotoisin, vaikuttavat julkisten palveluiden jakautumiseen kaupungin sisällä. Tutkimuksen mukaan kaupunginvaltuutetut ajavat koko kaupungin etujen lisäksi oman asuinalueensa etuja, ja lakkauttamisuhan alla olevat julkiset palvelut säilyvät alueella todennäköisemmin silloin, kun alueelta on valtuutettu. Lähiöiden kannalta havainto on merkittävä, sillä suurin osa kaupunginvaltuutetuista asuu muunlaisilla alueilla kuin lähiöissä (Jerkku 2004). Pahimmillaan matalan äänestysprosentin lähiöt ovat muita alueita alttiimpia julkisia investointeja ja palveluja koskeville säästöpäätöksille.

Demokratiassa puolueiden tehtävä on toimia kuntalaisten äänitorvena ja toteuttaa kuntalaisten tahtoa päätöksenteossa. Kevään 2021 kuntavaaliohjelmissa puolueet painottivat lähiöitä vaihtelevasti. Vahvin lähiöpainotus oli vasemmistoliitolla. Myös SDP ja vihreät korostivat lähiöitä. Sen sijaan kokoomus ja perussuomalaiset eivät maininneet lähiöitä vaaliohjelmissaan erikseen.

Raporttimme käsittelee Runosmäen ja Uittamon alueellista edustuksellisuutta Turun kaupunginvaltuustossa. Haastatteleamalla kaupunginvaltuutettuja ja puolueiden paikallisaktiiveja selvitämme, miten Runosmäen ja Uittamon alueellinen edustuksellisuus koetaan ja minkälaisena paikallisen valtuutetun merkitystä pidetään Turun lähiöille. Lisäksi arvioimme miten puolueet ovat pyrkinneet huolehtimaan siitä, että kaikki Turun asuinalueet tulisivat kuulluksi päätöksenteossa.

Äänestysaktiivisuuden lasku uhkaa edustuksellisen kunnallisdemokratian toteutumista

Edustuksellisessa demokratiassa kaikki kansalaiset eivät kokoonnu päättämään kunnan asioista, vaan valitsevat itselleen edustajan valtuustoon. Äänestysaktiivisuuden lasku ja poliittisen osallistumisen eriytyminen uhkaavat edustuksellisen demokratian toteutumista (Borg 1998; Grönlund 2015). Puoluekannatuksessa on tapahtunut suuren linjan muutos, jossa keskustaoikeistolaisten ja sosialidemokraattisten puolueiden kannatus on laskenut 1970-luvulta lähtien (Paloheimo 2014). Samalla jakolinja on siirtynyt eri puolueita äänestävien väliltä aktiivisesti äänestävien ja äänestämättä jättävien välille (Lahtinen 2020). Aktiivisimmin äänestävät hyvin toimeentulevat ja korkeasti koulutetut, jolloin heidän etunsa ovat ylliedustettuina valtuustossa. (Wass 2017.)

Äänestysaktiivisuuden lasku johtuu osittain alentuneesta luottamuksesta kunnallista päätöksentekoa ja kunnallispoliitikkoja kohtaan (Wass 2017). Pekola-Sjöholmin (2014) tutkimuksessa kysyttiin äänestäjien kokemuksta siitä, ovatko poliitikot vieraantuneet kuntalaisista. Tutkimukseen vastaajista 48 prosenttia uskoi kuntapolitiikkojen menettävän pian kosketuksen äänestäjiin. Vuonna 2004 Turun Sanomat uutisoi, että Turun kaupunginvaltuutetuista suuri osa asuu kaupungin keskustassa tai sen läheisyydessä. Turkulaisista kaksi kolmasosaa asuu kuitenkin lähioissa (Turun kaupunki 2021b).

Tuoreen suomalaistutkimuksen (Harjunen ym. 2021) mukaan kunnanvaltuustojen koostumuksella on suuri merkitys siinä eri asuinalueille. Alueellisten edustajien määrä kunnanvaltuustoissa on yhteydessä siihen, kuinka julkiset palvelut jakautuvat kuntien sisällä. Tutkimuksessa käytettiin esimerkkinä kouluja, joiden lakkauttamisen todennäköisyys puolittui, kun valtuustossa oli edustajia alueelta, jossa koulut sijaitsivat. Päätökseen ei vaikuttanut se, oliko paikallisilla edustajilla kouluikäisiä lapsia, joten vaikutuksen pääteltiin johtuvan poliittisista motiiveista henkilökohtaisten tarpeiden sijaan. Myös Halse (2016) on tutkimuksessaan huomannut, että edustajien kotipaikalla on merkittävä vaikutus julkisten varojen alueelliseen jakautumiseen. Erityisesti pienten vaalipiirien edustajilla on taipumus jakaa julkisia varoja projekteihin, joiden hyödyt ovat varsin paikallisia.

Vastauksena edustuksellisen kunnallisdemokratian kriisiin on äänestämisen rinnalle pyritty kehittämään uusia poliittisen osallistumisen muotoja, joista monet ovat liittyneet suoraan demokratiaan. Suoran demokratian on usein nähty täydentävän, ei korvaavan edustuksellista järjestelmää. (Borg 1998, 9.) Kuntalaisten ääntä on pyritty saamaan kuuluviin myös erilaisten kuulemisten ja kuntalaisfoorumien välityksellä. Turussa ovat olleet käytössä mm. asukasbudjetti, KerroKantasi -verkkopalvelu sekä aluefooromit. (Turun kaupunki 2021a.)

Aineisto ja menetelmät

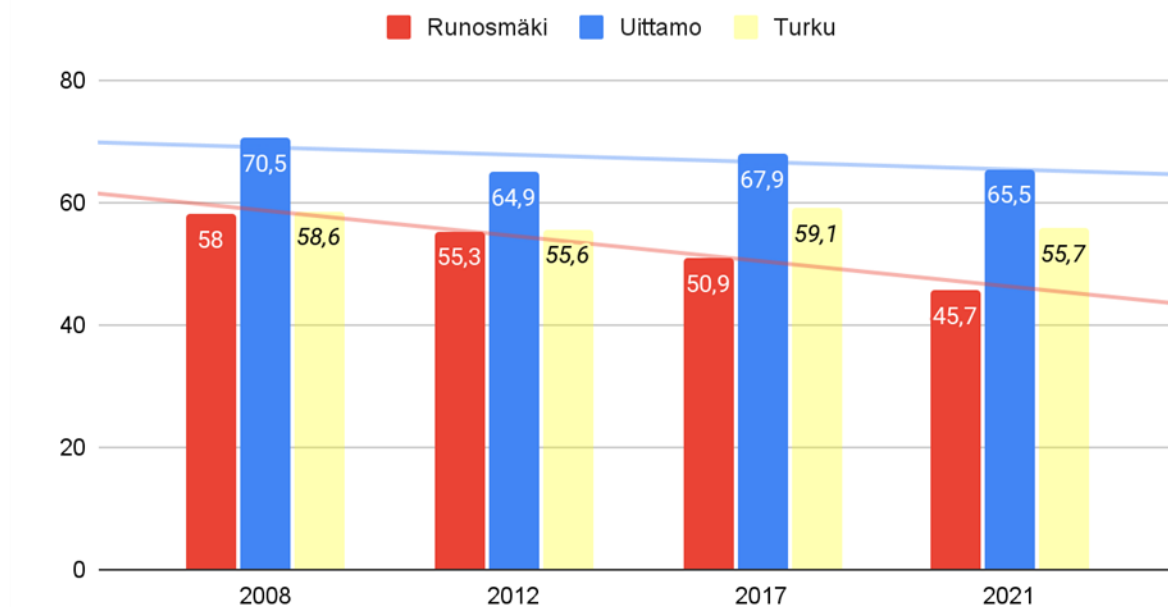
Raportin aineisto koostui YLEn ja tilastokeskuksen kuntavaalitulastoista sekä marraskuun 2021 aikana keräämäämme haastatteluaineistosta. Haastateltavat edustivat kokoomusta, SDP:tä, vasemmistoliittoa, vihreitä sekä perussuomalaisia. Haastateltavista nykyisiä kaupunginvaltuutettuja olivat kokoomuksen Sauli Seittenranta, vihreiden Saara Ilvessalo, perussuomalaisten valtuustoryhmän puheenjohtaja Juha Anttila, SDP:n apulaispormestari Piia Elo sekä SDP:n valtuutettu Kristiina Hellsten. Kolme muuta haastateltavaa olivat Runosmäen Kokoomuksen entinen puheenjohtaja Jyrki Hurme sekä vasemmistoliiton Rauni Niinimäki ja Seppo Koski. Koski on entinen kaupunginvaltuutettu ja Niinimäki Pohjois-Turun Vasemmiston nykyinen puheenjohtaja. Haastateltavista paikallisaktiiveja olivat edelleen Runosmäessä toimivat Hellsten, Hurme ja Niinimäki. (ks. Liite 1)

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joissa haastattelurunko muodostettiin valittujen teemojen ja käsiteltävien aiheiden pohjalta. (Hirsijärvi & Hurme 2021.) Puolistrukturoitu malli mahdollisti tarkentavien kysymysten esittämisen, jolloin eri haastateltavien kanssa voitiin painottaa eri teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tarkentavat kysymykset vaihtelivat esimerkiksi haastateltavien asuinpaikan mukaan. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin.

Tutkimustulokset

Äänestysaktiivisuus on laskenut Runosmäessä nopeammin kuin Uittamolla

Kuvio 1. esittää äänestysaktiivisuuden muutokset Runosmäessä, Uittamolla ja koko Turussa vuodesta 2008 eteenpäin. Runosmäessä äänestysprosentti on laskenut selvästi koko ajanjaksolla (12,3 %) niin, että kaksissa viime vaaleissa se on ollut huomattavasti kaupungin keskiarvoa matalampi. Uittamolla äänestysprosentti on pysynyt huomattavasti kaupungin keskimääräistä korkeampana, joskin sielläkin se on laskenut 5 % vuoden 2008 kuntavaaleista. (Vaalit.fi.)

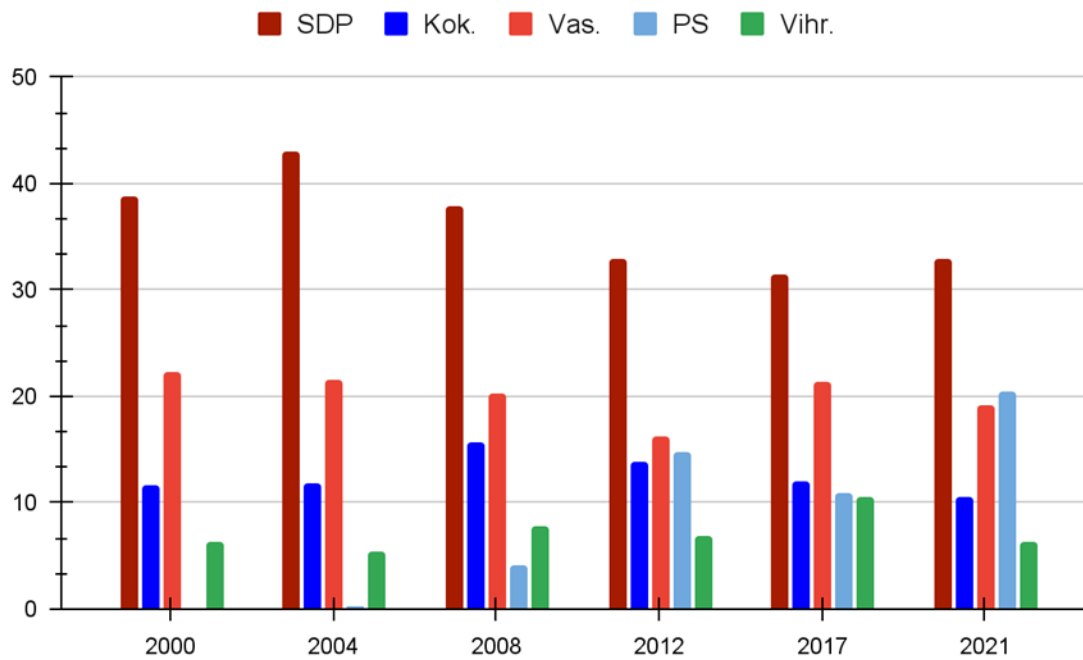


Kuvio 1. Äänestysprosentti Runosmäessä, Uittamolla ja koko Turussa 2008–2021. Lähde: oikeusministeriö - vaalien tieto- ja tulospalvelu.

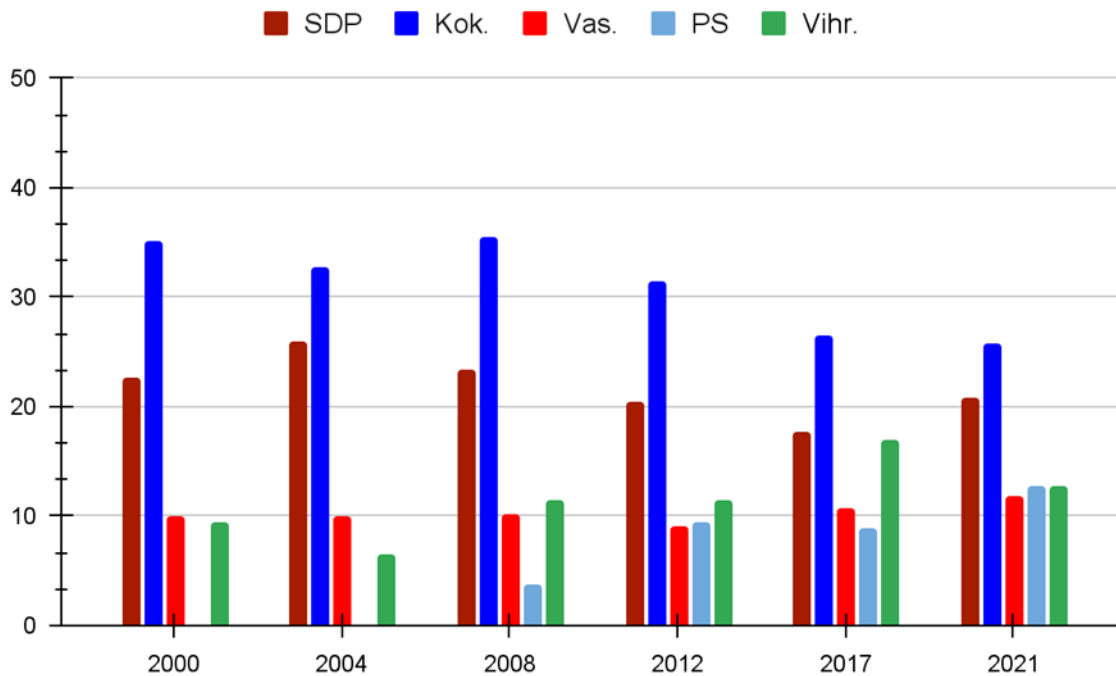
Perinteiset suuret puolueet ovat menettäneet kannatusta

Runosmäessä vasemmistopuolueiden kannatus on perinteisesti ollut vahvaa, ja suosituimmat puolueet ovat olleet SDP ja vasemmistoliitto. Uittamolla suosituin puolue on ollut kokoomus ja toisena SDP. Suurten puolueiden kannatus on kuitenkin ollut laskussa Runosmäessä ja Uittamolla 2000-luvulla samalla kun perussuomalaiset ovat kasvattaneet kannatustaan molemmissa lähiössä. (Vaalit.fi, Kaupunginarkisto.)

Yrityksestä huolimatta emme onnistuneet hankkimaan tietoa, miten Uittamon ja Runosmäen paikallisten valtuutettujen määrä on vaihdellut 2000-luvulla. Turun Sanomien mukaan vuonna 2004 Runosmäestä oli ollut 3 valtuutettua, joista kaksi vasemmistoliitosta ja yksi SDP:stä (Jerkku 2004, haastatteluaineisto). Tällä hetkellä Runosmäestä on yksi valtuutettu, Kristiina Hellsten (sd.) ja Uittamolta on kaksi, Sauli Seittenranta (kok.) ja Pirjo Lampi (ps.) (Yle vaalikone 2021).



Kuvio 2. Puolueiden kannatusjakauman muutokset Runosmäessä vuosina 2000–2021.



Kuvio 3. Puolueiden kannatusjakauman muutoksen Uittamolla vuosina 2000–2021.

Paikallisaktiivit korostivat paikallisen valtuutetun tärkeyttä

Haastatteluissa paikallisaktiivit korostivat paikallisen valtuutetun merkitystä asuinalueelle. Hurmeen (kok.), Hellstenin (sd.) ja Niinimäen (vas.) mukaan Runosmäen asioita olisi hankala edistää ilman, että alueelta on ainakin yksi valtuutettu.

“Ois tärkeätä, että ois joku valtuutettu ja mieluiten joku vasemmalta. Runosmäki on kuitenkin niin iso alue.” – Rauni Niinimäki (vas.)

“Olisi hyvä, että olisi alueelliset kiintiöt, jotka mahdollistaisivat sen, että koko alueen ääni tulee kuulluksi. Nykyjärjestelmässä se ei tietenkään ole mahdollista” – Jyrki Hurme (kok.)

Paikallisaktiivien ja muiden haastateltavien välille muodostui selkeä jakolinja. Muut eivät kokeneet paikallisia valtuutettuja välttämättömiksi asuinalueelle. Sen sijaan he korostivat, että valtuutettujen on pystyttävä, ja he pystyvätkin, kokonaisvaltaisesti hahmottamaan kaikkia Turun asuinalueita. Myös asuinalueen asukkaiden omaehtoista aktiivisuutta korostettiin.

“Turku on sen kokoinen, ettei tarvita tällaisia kiintiöitä. Pitää pystyä hahmottamaan kaikkien alueiden asioita. -- Se, että jokin alue jäisi kokonaan ilman keskustelua sen takia, että sieltä oli omaa valtuutettua, sitä en tunnista” – Piia Elo (sd.)

“Asiat saa kyllä läpi hyvin ilman edustajaa, kun ihmiset ovat aktiivisia. Esimerkiksi asukasyhdistykset pitävät yhteyttä kaupunkiin” – Seppo Koski (vas.)

Ilvessalon (vihr.) mukaan puolueen ideologia määrittää sen, mitkä asiat koetaan tärkeiksi ja nostetaan esille, jolloin asuinpaikalla ei ole niin suurta merkitystä.

“Voi ja pitääkin tapahtua ilman sinä, että sieltä on se yksi edustaja. Koska jos mä ite asuisin Uittamalla ja sieltä olis yks perussuomalainen valtuutettu niin en mä kokis et hän edustaa mua. Koska mä kannattaisin vihreitä” – Saara Ilvessalo (vihr.)

Paikallisyhdistykset jakavat uusia ja vanhoja puolueita

SDP:llä, kokoomuksella ja vasemmistoliitolla toimii Turussa paikallisyhdistyksiä, kuten Runosmäen alueen Sosialidemokraatit ry, Runosmäen Kokoomus ry, Pohjois-Turun vasemmisto ry. ja Uittamo-Ispoisten Kokoomus ry. Paikallisaktiivit korostivat yhdistyksiä tärkeänä linkkinä, jonka kautta asuinaluetta koskeva tieto välittyy puolueelle ja päätöksentekoon.

Vihreillä ja perussuomalaisilla ei ole paikallisyhdistyksiä Turussa. Ilvessalo (vihr.) ja Anttila (ps.) eivät myöskään pitäneet paikallisyhdistysten perustamista välttämättömänä. Ilvessalon mukaan yhdistykset vaativat paljon aikaa ja muita resursseja sekä kuntalaisten halua sitoutua aktiivisesti yhdistystoimintaan. Hänen mukaansa asian voisi hoitaa myös esimerkiksi paikallisten työryhmien kautta. Hellsten (sd.) totesi, että Runosmäen Sosialidemokraattien toimintaan on ollut vaikea saada mukaan nuoria jäseniä.

Valtuutetun laaja tietotaito ja yhteistyökyky koettiin tärkeämmäksi kuin puolue

Suurin osa haastateltavista piti valtuutetun laajaa tietotaitoa ja yhteistyökykyä puoluetta tärkeämpänä, vaikuttamispyrkimyksissä yksittäisen lähiön kehittämiseen. Elon (sd.) mukaan lähiö ei hyödy paikallisesta valtuutetusta, jos valtuutettu ei saa alueen ääntä kuuluviin. Hänen mukaansa tarvitaan erityistä tietotaitoa ja yhteistyökykyä, mitä pelkkä valtuustopaikka ei takaa. Kosken (vas.) ja Hellstenin (sd.) mukaan asuinalueen kannalta tärkeintä on, että valtuutettu tuntee alueen hyvin ja kykenee yhteistyöhön yli puoluerajojen, sillä valtuustossa ei saa mitään aikaiseksi yksin. Kunhan alueelta pääse läpi sopiva valtuutettu, ei puolueella ole merkitystä.

“Tärkeintä on se, kenet valitaan. Jos perussuomalaisista valitaan joku yhteistyökykyinen ja asiat osaava, sellaisen valinnassa ei ole mitään ongelmaa.” – Seppo Koski (vas.)

Puolueita jakavat kysymykset alueilla

Runosmäessä ei tunnistettu aluetta koskevia puolueita jakavia kysymyksiä. Tärkeimmäksi projektiksi nostettiin alueelle rakennettava monitoimitalo, jonne siirtyy alueen julkisia palveluita. Monitoimitaloa kannatettiin yli puoluerajojen. Uittamalla puolueita jakoivat Hirvensalon osayleiskaavassa esitetty Uittamon silta sekä Uittamon alueen kerrostalokaava, joka sisältää täydennysrakentamista. Kokoomus ja SPD kannattavat Uittamon täydennysrakentamista ja uuden sillan rakentamista, joita vasemmistoliitto, perussuomalaiset ja vihreät pääosin vastustavat.

Elon (sd.) mukaan puolueet nostavat enemmän asioita esiin alueilta, joilta saavat paljon ääniä. Esimerkiksi kokoomus nostaa useammin asioita esille Uittamolta ja SDP Runosmäestä. Hurmeen (kok.) mukaan tahtotila kaupungin kehittämiseen on kuitenkin kaikilla puolueilla sama. Niinimäki (vas.) ja Koski (vas.) olivat sitä mieltä, että puolueiden välillä on ideologisia eroja, mikä näkyy eri alueiden korostamisena valtuustossa. Heidän mukaansa vasemmistoliitto on aina pitänyt matalamman tulotason lähiöiden puolta, ja nostanut niiden asioita valtuustoon. Eri mieltä olivat Anttila (ps.) ja Seittenranta (kok.), joiden mukaan valtuustossa puolueiden erot eivät tule selvästi esiin siinä, miten lähiöitä painotetaan. Anttila ja Seittenranta edustavat myös puolueita, joiden kuntavaaliohjelmassa lähiöitä ei mainittu.

Valtuutetun kaksi roolia

“Kyllähän edustuksellisuus takaa sen, että on joku, joka osaa kertoa alueesta tietystä näkökulmasta. Mutta puisto on tärkeä puisto, riippumatta siitä, onko se Runosmäen vai Uittamon puisto. Vaikka asuisin Runosmäessä, voisin silti ajaa Uittamoon puistoa, jos se on mun ideologian mukaista.” – Saara Ilvessalo (vihr.)

Kaikki haastateltavat tunnistivat ilmiön, jossa valtuutettu painottaa joissain tapauksissa ensisijaisesti omaa asuinalueitaan. Ilmiöön suhtautuminen kuitenkin jakoi haastateltavia ja jotkut pitivät toimintaa ristiriitaisena. Niinimäen (vas.) mukaan valtuutetun kuuluukin ensisijaisesti ajaa oman alueensa etua. Elon (sd.) mukaan oman alueen painottaminen ei ole ongelma, sillä kukin valtuutettu saa painottaa haluamiaan asioita, ja lopulta äänestäjät päättävät ketkä valtuustoon pääsevät.

“En oo koskaan ajatellut tota noin, että olisi ristiriitaa. Mun mielestä se menee niin, että kun olet joltakin alueelta valtuutettu ja koet, että olet saanut niiltä sen paikan sinne, niin täytyy sun kuunnella niit alueen ihmisiä ensin. Mun mielestä oma alue ensin ja sit koko kaupunki” – Rauni Niinimäki (vas.)

Osa haastateltavista piti ongelmallisena, jos valtuutetut painottavat oman alueensa etua. Kosken (vas.) mukaan ilmiö ei kuitenkaan ole Turussa muodostunut ongelmaksi, sillä yksittäisellä valtuutetulla on vähän valtaa, ja poliittiset päätökset tarvitsevat taakseen laajemman tuen.

“Valtuutetun tulee katsoa koko kaupunkia, mutta varmasti kotiin päin vedetään. En pidä kuitenkaan suurena ongelmana, koska yhden valtuutetun valta on niin vähäistä, että on mahdotonta sooloilla” – Seppo Koski (vas.)

Seittenrannan (kok.) mukaan oman asuinalueen etujen ajaminen on ongelmallista. Hänestä eri alueiden ja koko kaupungin etujen huomioiminen tulisi olla tasapainossa, kuten se hänen mukaansa tällä hetkellä onkin. Joidenkin alueiden etujen ajaminen voi hänestä kuitenkin olla perusteltua, jos alueella on ongelmia, jotka tarvitsevat erityishuomiota.

“Valtuustossa ei ajeta kaupungin sisäistä aluepolitiikkaa yksittäisten alueiden ehdoilla. Pääosin edustan koko Turun etua, mutta myös ihan merkittävästi Uittamon etua. Paikallisten palvelujen merkityksen Uittamolle ymmärtää siellä asuessaan ” – Sauli Seittenranta (kok.)

Edustuksellista demokratiaa täydentävät poliittisen osallistumisen muodot koettiin tervetulleiksi

“Tässä tullaan sen kysymyksen äärelle, että riittääkö se, että meillä on edustuksellinen demokratia. Onko se ratkaisu, että meillä on joku yks sattumanvarainen valtuutettu, vaikka Hirvensalosta, niin takaako se sen, että nyt hirvensalolaisia on kuultu.” – Saara Ilvessalo (vihr.)

Haastateltavat tunnistivat kuntalaisten poliittisessa osallistumisessa tapahtuneen muutoksen, sekä tarpeen tavoittaa kuntalaisia myös uusien poliittisen vaikuttamisen keinojen muodossa. Kuntalaisfooromit, asukasbudjetointi, nuorisofoorumi sekä kaupungin Kerrokantasi -palvelu nähtiin tervetulleina keinoina kuulla kuntalaisia. Kun kysyimme, osallistuvatko näiden väylien kautta vain jo valmiiksi aktiiviset kuntalaiset, oli vastaus myöntävä. Niinimäen (vas.) mukaan monet osallistamisen yritykset ovat olleet vain keinoja rauhoittaa lähiöitä.

“Asukasbudjetti on hyvä, mutta se on vähän sellasta, että yritetään rauhoittaa lähiöitä. Meillä on ollut monen näköistä yritystä tähän lähiödemokratiaan, että oli alueraateja ja asukastoimikuntia ja erilaisia sellaisia, mutta kun ei ne saa valtaa päättää, eikä rahaa, niin sit ne kuivuu kokoon. Ei ne viitti siel lätistä keskenään, ku ei mitään tapahdu” – Rauni Niinimäki (vas.)

Haastateltavat toivoivat jo käytössä olevien keinojen lisäksi uusia toimivia keinoja aktivoida ja kuulla kuntalaisia. Haastateltavien kannat vaihtelivat siinä, kannatettiinko edustuksellisen kuntademokratian rinnalle suoria kuntalaisäänestyksiä. Suoria kansanäänestyksiä kannattivat Niinimäki (vas.), Koski (vas.), Anttila (ps.), ja Ilvessalo (vihr.). Suorat kansanäänestykset nähtiin edustuksellista demokratiaa täydentävinä osallistumisen muotona.

Johtopäätökset

Tutkimuksessamme asema paikallisaktiivina osoittautui keskeiseksi vedenjakajaksi, kun kysyttiin suhtautumista lähiön alueellisen edustajan merkitykseen. Paikallisaktiivien mukaan alueen ääntä on vaikea saada kuuluviin ilman, että alueelta on valtuutettu. Aikaisemman tutkimuksen (Harjunen ym. 2021) mukaan syynä oman asuinalueen korostamiseen ovat poliittiset motiivit ja alueelta saadut äänet. Tutkimuksemme perusteella paikallisaktiiveja näytti motivoivan myös alueeseen sitoutunut identiteetti, josta ei aikaisemmassa tutkimuksessa ole mainittu. Paikallisen identiteetin merkitys kunnallispolitiikassa on mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

Yksittäisen alueen kehittämisessä laajaa tietotaitoa pidettiin puoluetta tärkeämpänä. Tietotaito kuitenkin ymmärrettiin eri tavoin. Paikallisaktiivit kokivat, että välitön kontakti asuinalueeseen ja sen asukkaisiin tarjoaa tietoa, jota muualla asuvalla valtuutetulla ei välttämättä ole. Muut haastateltavat oli sitä mieltä, että valtuutetut pystyvät ajamaan koko kaupungin asioita tasapuolisesti. Kaikki haastateltavat eivät tunnistanee alussa esitellyn kotimaisen tutkimuksen havaintoja valtuutettujen taipumuksesta ajaa oman asuinalueensa etua. Jos ilmiö tunnistettiin, sitä ei aina pidetty ongelmana. Tuloksemme kuitenkin ainakin osittain tukevat aikaisemman tutkimuksen tuloksia. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että valtuutetun on pystyttävä katsomaan koko kaupungin etua, mutta samalla toivottiin, että valtuutettuja olisi mahdollisimman laajasti eri kaupunginosista, jotta erilaisten alueiden näkemykset tulisivat kuulluksi. Tämä viittaisi siihen, että kunnallispoliitikot tiedostavat eri kaupunginosien edustuksellisuuden liittyvät haasteet.

Poliittinen osallistuminen on murroksessa, mikä näkyy siinä, että vanhojen puolueiden on hankala saada uusia jäseniä mukaan toimintaansa. Esimerkiksi paikallisyhdistystoiminta saattaa kokea muutoksen tulevaisuudessa. Edustuksellisessa järjestelmässä puolueet tulevat kuitenkin jatkossakin toimimaan demokratian moottoreina, joten puolueiden on valmistauduttava toimintansa uudistamiseen. Tutkimuksemme tukee näkemystä, että uusia poliittisen osallistumisen muotoja tarvitaan täydentämään edustuksellista demokratiaa. Kunnallispoliitikot suhtautuvat uusiin osallistumisen muotoihin positiivisesti. Onnistuessaan uudet poliittisen osallistumisen muodot tuovat lähiöiden asukkaiden äänen paremmin kuuluviin.

Lähteet

Borg, Sami (1998). Puolueet ja edustuksellinen kunnallisdemokratia. Tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimitetistä. Tampere 1998.

Grönlund, K. & Wass, H. (2015). Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

Halse, A.H. (2016) More for everyone: the effect of local interests on spending on infrastructure. European Journal of Political economy 43, 41-56.

Harjunen, O. & Saarimaa, T. & Tukiainen, J. (2021). Love thy (elected) neighbor? Residential segregation, political representation and local public goods. Aboa Centre for Economics. Discussion paper No. 138.

Hirsijärvi, S., & Hurme, H. (2010). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Jerkku, Timo. (2004) Valtuutetut parveilevat keskustassa. Turun Sanomat 31.10.2004.

Kaupunginarkisto. Turun kuntavaalitulokset 2000 ja 2004.

Lahtinen, Hannu. (2020) Yhteiskuntaluokka elää ja voi paremmin kuin hyvin äänestämisen vedenjakajana, keskeinen jakolinja siirtynyt äänestyskopin sisältä äänestyspaikan kynnykselle. Poliitikko 62:3 s. 289–294.

Paloheimo, Heikki. (2014) Poliitiikan pitkät syklit ja poliittisen kentän uusjako. Poliitikko, 56(1), 15–28.

Pekola-Sjöblom, M. (2014). Kuntalaiset ja kunnat muutoksessa. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 31. Kuntaliiton verkkojulkaisu, ACTA 256.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos). Helsinki: Tammi.

Turun kaupunki. (2021a). Osallisuus Turussa - monta tapaa vaikuttaa. URL: <https://www.turku.fi/osallisuus-turussa-monta-tapaa-vaikuttaa> Viitattu 25.11.2021

Turun kaupunki. (2021b). Turun lähiövisio. <https://www.turku.fi/asuminen-ja-ymparisto/projektit-ja-hankkeet/laaja-alaiset-kaupunkikehittämishankkeet/turun-lahiovisio> Viitattu 25.11.2021

Vaalit.fi. Vaalikohtaiset tieto- ja tulospalvelusivut. <https://tulospalvelu.vaalit.fi/> Viitattu 15.11.2021

Wass, Hanna. (2017). Toteutuuko vaaleissa yhdenvertaisuus? Poliittinen valta Suomessa. Toim. Mari K. Niemi, Tapio Raunio & Ilkka Ruostesaari. Tampere 2017.

Kuntavaaliohjelmat (viitattu 26.11.2021)

Turun Kokoomuksen kuntavaaliohjelma. https://issuu.com/alvareuro/docs/turun_kokoomus_ohjelma_digi_160221

Turun Perussuomalaisten kuntavaaliohjelma. <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2021/01/PSkuntavaaliohjelma2021.pdf>

Turun SDP:n kuntavaaliohjelma. <https://www.sdpturku.fi/fi/kuntavaalit/kuntavaaliohjelma-2021>

Turun Vasemmistoliiton kuntavaaliohjelma. https://asiakas.kotisivukone.com/files/turunvasemmistoliitto.palvelee.fi/kaupunkiohjelma_2021-2025.pdf

Turun vihreiden kuntavaaliohjelma. <https://www.turunvihreat.fi/files/2021/01/Turun-Vihreiden-kuntavaaliohjelma-2021.pdf>

Liite 1. Haastateltavat

Raporttia varten haastateltiin seuraavia henkilöitä. Haastateltavat ovat turkulaisia kunnallispoliitikkoja ja paikallisaktiiveja. Kaikilta haastateltavilta on saatu lupa viitata heidän haastatteluunsa nimellä.

- Juha Anttila, kaupunginvaltuutettu, perussuomalaisten valtuustoryhmän puheenjohtaja. Haastattelu tehty 10.11.2021

- Kristiina Hellsten, kaupunginvaltuutettu. Runosmäen alueen Sosialidemokraattien puheenjohtaja, Runosmäkiseuran jäsen. Haastattelu tehty 8.11.2021
- Jyrki Hurme, entinen Runosmäen Kokoomuksen puheenjohtaja, Runosmäkiseuran hallituksen jäsen. Haastattelu tehty 10.11.2021
- Piia Elo, kaupunginvaltuutettu, SDP:n apulaispormestari. Haastattelu tehty 12.11.2021
- Saara Ilvessalo, kaupunginvaltuutettu, vihreät. Haastattelu tehty 12.11.2021
- Seppo Koski, entinen kaupunginvaltuutettu, vasemmistoliitto. Haastattelu tehty 9.11.2021
- Rauni Niinimäki, entinen kaupunginvaltuutettu, Pohjois-Turun Vasemmiston puheenjohtaja. Haastattelu tehty 8.11.2021
- Sauli Seittenranta, kaupunginvaltuutettu, kokoomus. Haastattelu tehty 12.11.2021

2. Osallisuus ja osallistuminen Runosmäessä: asukkaiden toiveet ja kaupungin näkökulma ristiriidassa

Heli Korvuo (etnologia), Eeva Kurikkala (maantiede) & Aino-Maria Pusa (sociologia)

Tästä on kyse

- Asukkaiden toiveet matalan kynnyksen tapahtumiin osallistumisesta eivät aina kohtaa kaupungin näkemyksiä asukkaiden osallistamisesta päätöksentekoon.
- Turun kaupungin osallisuusmallissa osallisuus on luokiteltu kolmeen osallisuuden muotoon. Runosmäessä esiintyy runsaasti etenkin toimintaosallisuuden muotoja.
- Yhdistystoimijoiden rooli Runosmäessä on suuri. Taloyhtiöt ja asuinalueseudat ovat alueella aktiivisia.



Kuva 3. Saneerattuja taloja Runosmäessä. Kuvaaja: Elina Sutela

Johdanto

“En välttämättä koe olevani aktiivinen kehittäjä, mutta nautin eläväisestä ja monipuolisesta asuinalueesta.”

Onko osallisuus tunne, joka syntyy kun yhteisön jäsen on osallisena yhteisön toiminnassa, vai onko se vain kaupungin strategioissa ilmenevää sanahelinää? Tässä työssä tarkastelemme runosmäkeläisten osallisuutta ja osallistumista heidän omalla asuinalueellaan. Kysymme, ovatko asukkaat mukana alueen kehittämisessä ja mitä toiveita ja tarpeita heillä on koskien Runosmäkeä. Vertaamme asukkaiden ajatuksia ja kokemuksia Turun kaupungin osallisuusmalliin. Kaupungin osallisuusmalli on kirjallinen strategia, joka määrittelee ja kuvaa sitä, miten asukkaiden osallisuus Turun kaupungissa tapahtuu, tai miten sen tulisi tapahtua. Osallisuus on ihanne, ja sen voi ajatella palvelevan niin asukkaita kuin kaupunkia. Mikäli asukkailla on kokemus, että he voivat vaikuttaa ja toimia asuinpaikallaan, syntyy heille välillinen kokemus oman elämänsä hallinnasta. Hallinnan kokemus lisää onnellisuutta ja tyytyväisyyttä elämään. Kaupungin näkökulmasta osallisuus kuuluu demokratiaan. Se on kirjattu kuntalakiin: ”kaupunginvaltuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan” (Kuntalaki 2015/410, § 22). Osallisuus ymmärretään eri konteksteissa eri tavoin ja tämä luo paradoksin. Strategioissa toivotaan asukailta enemmän poliittista osallistumista, mutta asukkaat toivovat matalankynnyksen yhdessäoloa ja pihakonsertteja.

Osallisuuden ja osallistumisen käsitteet esiintyvät niin sosiologisessa, sosiaalipoliittisessa ja sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa kuin hyvinvointi-, onnellisuus-, alue- ja koulututkimuksessa. Tässä työssä kontekstina on alueellisuus ja osallistuminen Runosmäen lähiössä. Tarkastelemme osallisuutta kaupungin työntekijän, yhdistystoimijan ja asukkaiden näkökulmista ja vertaamme heidän esittämiään näkemyksiä Turun kaupungin osallisuuden toimintamalliin. Tutkimuskysymyksemme on laaja. Kysymme, millaista osallistuminen on Runosmäessä asukkaiden näkökulmasta? Selvitämme työssämme erityisesti sitä, kuinka asukkaiden näkemykset osallisuudesta suhteutuvat kaupungin linjauksiin ja löytyykö näkemysten väliltä mahdollisesti eroja.

Aiemmassa lähiöitä koskevassa tutkimuksessa on nähty, että asukkaiden ja ulkopuolelta tulevien toimijoiden odotukset voivat olla keskenään suurestikin ristiriidassa. Junnilainen (2019) havainnoi etnografisessa tutkimuksessaan kahta vuokrataloasukkailla suunnattua asukastilaisuutta tutkimuslähiöissään. Tilaisuuksien esittelijät olivat tulleet alueiden ulkopuolelta, joko kaupungilta tai arkkitehtitoimistosta. Tilaisuuksissa asukkaiden odotukset ja esittelijöiden suunnitelmat olivat olleet selvässä ristiriidassa keskenään. Tilaisuuksien tavoitteista ei ollut ollut yhteistä ymmärrystä, minkä vuoksi asukkaat eivät olleet saaneet vastauksia kysymyksiinsä. Esittelijät olivat varautuneet keskustelemaan aivan muista asioista. Ylemmän tahon, kuten kaupungin, asettamat odotukset asukkaiden osallistumisesta sekä asukkaiden kapeat oikeudet eivät olleet käyneet yhteen asukkaille annettujen lupauksen kanssa siitä, että asukkaiden mielipiteitä kuunneltaisiin. Vuokrataloissa päätösvalta oli asunnon omistajilla ja asukkaiden todelliset oikeudet olivat nimellisiä.

Eeva Luhtakallio ja Maria Mustranta (2017) käsittelivät tutkimuksessaan poliittista osallistumista lähiössä. Myös tämä tutkimus tehtiin etnografisesti havainnoimalla ja osallistumalla erään lähiön toimintaan ja yhteisölliseen tekemiseen. Osana tutkimusta toteutettiin poliittisen osallistumisen työpaja perheille suunnatussa yhdistystilassa. Luhtakallion ja Mustrannan tutkimus tuo näkökulmaa osallistumiseen sekä asukkaiden ja alueen ulkopuolisten näkemysten ristiriitaan. Luhtakallio ja Mustranta puhuvat kirjassaan aluetyön ongelmallisesta puhetavasta. Aluetyötä tehdessä puhutaan ”toimijoista”, ja ”asukkaista” toiminnan kohteena. (Luhtakallio & Mustranta 2017, 26.) Jos asukkaat nähdään ensisijaisesti toiminnan kohteina, onko heillä itsellään vaikuttamisen mahdollisuuksia? Kirjassa tämä ajatus toiminnan kohteena

olemisesta heijastui erityisesti asukkaiden näkemyksiin poliittisesta osallistumisesta ja äänestämisestä (Luhtakallio & Mustranta 2017, 27).

Luhtakallion ja Mustrannan (2017, 35–36) tutkimuksessa asukkaiden ehdotuksia ja toiveita pyrittiin kuuntelemaan kaikille alueen asukkaille suunnatuissa asukastilaisuuksissa, mutta lopputulokset eivät useinkaan olleet vastanneet asukkaiden odotuksia. Onnistumiset ja epäonnistumiset Luhtakallion ja Mustrannan (2017, 66–67) omassa työpajatoiminnassa taas olivat ajaneet järjestäjät kysymään osallistujien omista toiveista illanviettojen sisällöstä. Itse illanvietto oli koettu tärkeäksi, mutta koska ohjelmaa ei oltu kaivattu, se oli jätetty palautteen perusteella seuraavasta tapahtumasta täysin pois. Tapahtumasta olikin pidetty. Tätä kirjoittajat ja työryhmä kutsuivat ”onnekkaaksi epäonnistumiseksi”, jonka pohjalta syntyi oivallus kestitsemisen ja arvostamisen erottamattomasta yhteydestä. Esimerkki paljastaa arkisten kohtaamisten merkityksellisyyden.

Osallisuus ja osallistuminen

Osallistuminen ja osallisuus ovat kytköksissä toisiinsa. Ne vaativat kuitenkin selkeän kontekstin tullakseen ymmärretyksi kaikissa merkityksissään. Tapahtumiin osallistumisen suhde osallisuuden kokemuksiin riippuu ihmisen tapahtumille antamista merkityksistä. Tässä työssä tarkastelun kohteena on alueellinen osallistuminen, eli erilaisiin aktiviteetteihin ja toimintoihin osallistuminen rajatun alueen sisällä. Työssä selvitetään, mitä osallistuminen on Runosmäessä ja millaisiin toimintoihin siellä osallistutaan.

Isolan ja kollegoiden määritelmän mukaan: ”Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.” (Isola ym. 2017, 5.) Tässä määrittelyssä osallisuus näyttäytyy vaikuttamisena niin omaan elämään yleisesti kuin palveluihin ja yhteisiin asioihin.

Myös Turun kaupunki määrittelee osallisuuden vaikuttamisen kautta: ”Kaupunkilaisille osallisuus on vaikuttamista oman elämän mahdollisuuksiin, toimintoihin ja palveluihin.” (Turun kaupungin osallisuuden toimintamalli, 3.) Tällainen vaikuttaminen puolestaan vaatii toteutuakseen osallistumista erilaisiin toimintoihin. Kaupungin toimintamalli jakaa osallisuuden kolmeen kokonaisuuteen: päätöksenteko-osallisuuteen, suunnitteluosallisuuteen ja toimintaosallisuuteen.

Päätöksenteko-osallisuus määritellään suorana osallistumisena kaupungin päätöksentekoon esimerkiksi äänestämällä vaaleissa ja kansanäänestyksissä tai tekemällä kansalaisaloitteita. Suunnitteluosallisuus kattaa osallistumisen palveluiden ja lähiympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen esimerkiksi asiakasraatien, asukaskuulemisten tai kokemusasiantuntijuuden avulla. Toimintaosallisuus taas nähdään aktiivisuutena, tapahtumien järjestämisenä ja osallistumisena erilaisiin asioihin, kuten talkoisiin tai vapaaehtoistoimintaan. (Turun kaupungin osallisuuden toimintamalli, 6.) Näihin kaikkiin liittyy kaupungilla lakisääteisiä velvoitteita, esimerkiksi päätöksenteko-osallisuudessa äänestämisen mahdollistaminen (Vaalilaki 1998/714) ja toimintaosallisuudessa opiskelijakuntien ylläpito lukioissa (Lukiolaki 2018/714, § 33). Asuinalueita ja niiden asukkaita tarkastellessa yksi merkittävä lakisäateinen velvoite on asukkaiden kuuleminen kaavapäätöksissä (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, § 62).

Kirsi Kohonen ja Toni Tiala (ks. esim. Rouvinen-Wilenius ym. 2011 ja Sojakka 2017) ovat tehneet kaupungin mallin kanssa hyvin samansuuntaista osallisuuden määrittelyä sisäasiainministeriölle. Jaottelun neljä eri osallisuuden muotoa on tarkoitettu nimenomaan kuntalaisten osallistumisen ja sitä kautta osallisuuden määrittelyyn. Tässä mallissa eri muodot on nimetty seuraavasti: tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus,

toimintaosallisuus ja päätösosallisuus (Rouvinen-Wilenius ym. 2011, 51-53). Tämä jaottelu on laajassa käytössä (ks. esim. Kuntaliitto 2021) ja sitä on sovellettu moniin teemoihin, esimerkiksi järjestösallistumiseen (Rouvinen-Wilenius ym. 2011) ja yleiseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen (Sojakka 2017).

Turun kaupungin osallisuuden toimintamallin jaottelu on lähellä tätä neliportaista jaottelua. Turun mallissa tieto-osallisuus voidaan nähdä osana suunnitteluosallisuutta. Neliportaisessa mallissa kuulemis- ja palautejärjestelmät ovat osa tieto-osallisuutta, kun taas suunnitteluosallisuus nähdään astetta tiiviimpänä osallisuuden muotona. Tällöin kuntalainen osallistuu asioiden valmisteluun, mikä on kuulemista dialogisempaa. Toimintaosallisuus puolestaan näyttäytyy tässä neliportaisessa mallissa samanlaisten esimerkkien kautta käytännön aktiivisena tekemisellä, kuten Turun kaupungin mallissakin. Kaupunki voi edistää toimintaosallisuutta esimerkiksi tarjoamalla tiloja yhdistyksille tai kaupunkilaisten henkilökohtaiseen käyttöön. Kaupungin mallin päätöksenteko-osallisuutta vastaavasti neliportaisessa mallissa puhutaan päätösosallisuudesta: mahdollisuudesta vaikuttaa itseä tai vaikka asuinaluea koskevaan päätöksentekoon. (Rouvinen-Wilenius ym. 2011, 51–32; Sojakka 2017, 4.)

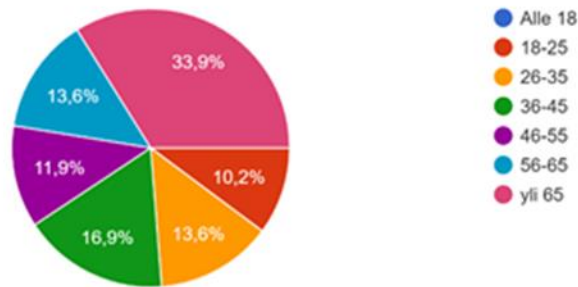
Aiempien esimerkkien perusteella voidaan huomata, että nämä osallisuuden muodot rakentuvat selkeästi konkreettisen osallistumisen varaan paikallisen ja alueellisen osallistumisen kautta. Omassa työssämme keskitymme alueelliseen, lähion sisällä tapahtuvaan osallistumiseen. Tarkastelemme, millaista osallistumista Runosmäessä on ja heijastuvatko Turun kaupungin osallisuuden toimintamallissa kuvatut osallisuuden muodot tähän toimintaan.

Aineistot ja menetelmät

Tutkimusta varten haastateltiin Runosmäkiseuran puheenjohtaja Jorma Hellsteniä sekä Turun kaupungin aluetyönkehittäjä Katri Arnivaaraa. Haastattelut toteutettiin lokakuussa 2021 videohaastatteluna ja puhelinhaastatteluna. Keräsimme aineistoa myös Runosmäen asukkaille osoitetulla kyselylomakkeella. Lomakkeessa esitettyjen kysymysten avulla selvitettiin, olivatko vastaajat osallistuneet alueella järjestettäviin eri toimijoiden tarjoamiin toimintoihin ja mistä syistä toimintaan oli osallistuttu. Kartoitimme myös sitä, olivatko vastaajat kiinnostuneita toiminnasta. Lisäksi selvitimme, millaisiin toimintoihin vastaajat olivat osallistuneet ja millaista toimintaa alueelle toivottaisiin. Lomaketta jaettiin Facebookissa ”Runosmäen keskustelupalsta alueiden asukkaille” -ryhmässä, johon kuuluu noin 2000 jäsentä. Analysoimme vastauksia etsimällä niitä yhdistäviä teemoja ja sisältöjä. Lopulta tarkastelimme niitä viitekehystenämme toimivan kaupungin osallisuusmallin kautta.

Verkkokyselyyn vastasi 60 henkilöä. Eniten vastauksia (34 %) saatiin yli 65-vuotiailta vastaajilta (kuva 1). Se vastaa melko lailla Runosmäen väestöä, sillä vuonna 2019 Runosmäen asukkaista 30,7 % oli vähintään 65-vuotiaita (Sutela 2021). Kyselyn tuloksia ei voida kuitenkaan pitää Runosmäkeä edustavana, sillä vastaajat valikoituivat itse. Valikoituneisuudesta kertonee muun muassa se, että 61 % kyselyyn vastanneista oli asunut Runosmäessä yli kymmenen vuotta, noin 17 % puolestaan 5–10 vuotta ja loput 22 % 1–5 vuotta. Yksikään vastanneista ei kertonut asuneensa Runosmäessä alle yhtä vuotta. Paikkaan sitoutuneisuus oli selvästi yksi vastaamaan motivoinut tekijä. Kysyttäessä onko alueen kehittäminen itselle tärkeää, todettiin: ”On tärkeää. Aion asua Runosmäessä lopun ikääni”. Lähtökohtaista kiinnostusta asuinalueeseen kuvastaa myös se, että kaikki kyselyyn vastanneet olivat runosmäkeläisille suunnatun Facebook-ryhmän jäseniä.

Ikä
59 vastausta



Kuvio 4. Vastaajien ikäjakauma

Tulokset: Osallisuus Runosmäessä

Kyselyyn vastanneista 57 % kertoi osallistuneensa asuinalueensa toimintaan, esimerkiksi kaupungin järjestämiin tilaisuuksiin, taloyhtiön toimintaan, aluefoorumeihin tai Runosmäkiseuran toimintaan. Tarkastellessamme sellaisten vastaajien vastauksia, jotka eivät olleet osallistuneet alueen toimintaan, suurimmat syyt osallistumattomuudelle olivat vähäinen kiinnostus toimintaa kohtaan (48 %) ja tietämättömyys toiminnasta (28 %). Kuitenkin yli puolet niistä vastaajista (52 %), jotka eivät olleet aiemmin osallistuneet toimintaan, ilmoittivat, että he halusivat jatkossa osallistua toimintaan.

Päätöksenteko-osallisuus on kaukana asukkaista

Arnivaaran mukaan yksittäisiä kaupunginosien asukkaita on kaupunginvaltuustossa, jolloin he voivat vaikuttaa ja nostaa esiin myös oman kaupunginosansa asioita, ja näin toteuttaa päätöksenteko-osallisuutta. Kyselyvastauksissa taas nostettiin esille Asukasbudjetin toivottu vaikutus alueen kehittämiseen. Asukasbudjetti on Turun kaupungin tapa "toteuttaa osallistuvaa budjetointia". Tavoitteena on yhdistää talous ja demokratia, ja antaa asukkaille mahdollisuus vaikuttaa summan käyttöön. Asukasbudjetin 2021–2023 käytön suunnitteluun osallistuminen voidaan nähdä päätöksenteko-osallisuutena.

Turun kaupunki järjestää lisäksi aluetyöfoorumeita, joiden päämääränä on ottaa alueen asukkaat ja toimijat mukaan alueelliseen yhteistyöhön. Aluetyöfoorumit ovat keskustelutilaisuuksia, joissa käydään läpi alueen ajankohtaisia asioita. Runosmäkeläisiä on osallistunut aluetyöfoorumeihin niukasti, ja ne koetaan byrokraattisen luonteensa takia vaikeasti lähestyttäväksi. Tämä kävi ilmi niin Arnivaaran haastattelussa kuin omassa kyselyssämme. Kaupungilla on myös palautepalvelu, jonka kautta palautetta on tullut esimerkiksi katuvalojen puutteesta. Aineistomme perusteella vaikuttaminen esimerkiksi Runosmäkiseuran kautta on kuitenkin koettu tällaisia virallisia väyliä toimivammaksi ja suosituimmaksi.

Runosmäessä aktiivisesti toimivan Runosmäkiseuran toiminnan voidaan nähdä läpäisevän kaikki kolme osallisuuden toimintatapaa. Päätöksenteko-osallisuus näkyy seurassa esimerkiksi aktiivisuutena

aloitteiden tekemisessä. Seura on tehnyt aloitteita esimerkiksi tarpeesta lisätä alueelle bussipysäkkejä. Tämä voidaan nähdä tarpeena parantaa alueellista saavutettavuutta joukkoliikenteen avulla, mikä osaltaan vaikuttaa positiivisesti asukkaiden elinpiirin kokoon. Esimerkiksi eläkeläiset, jotka eivät liiku autolla tai pyörällä, ovat riippuvaisia hyvistä joukkoliikenneyhteyksistä. Aloitteita on tehty myös liikennemerkkien ja liikenneympyrän tarpeesta. Runosmäkiseuran puheenjohtaja Jorma Hellsten mainitsee myös tapauksen, jossa alueen asukkaat olivat huomanneet tarpeen parantaa Runosmäellä sijaitsevan risteuksen turvallisuutta. Tällöin Runosmäkiseura oli kutsunut kaupungin vastuuhenkilön katsomaan tilannetta ja tämän jälkeen aloite liikenneympyrästä oli edennyt kaupunginvaltuustoon.

Yhdistysten rooli suunnitteluosallisuudessa

Suunnitteluosallisuuden saralla ääntä käyttävät seurat ja yhdistykset. Runosmäkiseuran puheenjohtaja Hellsten nimeää seuran tärkeimmäksi tehtäväksi asukkaiden kuuntelemisen ja toimimisen heidän hyväkseen erilaisin keinoin. Taloyhtiöiden hallitukset ovat niin ikään aktiivisia toimijoita alueella. Kyselyyn vastanneista noin kolmannes mainitsee kuuluneensa taloyhtiön hallitukseen tai osallistuneensa sen toimintaan, kuten pihatalkoihin. Taloyhtiöiden toiminta on fyysisesti lähimpänä asukkaita, ja taloyhtiön pihatalkoot ovat suora keino vaikuttaa oman kodin ympäristön siisteyteen. Tällainen toiminta läpäisee sekä suunnittelu- että toimintaosallisuuden. Pihapiirin kunnossapidon suunnittelu ja toteutus ovat konkreettisia keinoja alueellisen osallisuuden toteuttamisessa.

Eräs kyselyn vastaajista oli osallistunut ”turvallisuuskävelyyn” alueella. Hän kertoo kiinnittäneensä huomiota esimerkiksi esteisiin jalkakäytävillä sekä betoniporsaiden määrän lisääntymiseen. Turvallisuuskävely on esimerkki samaan aikaan tarkkaan rajatusta, mutta moniulotteisesta toiminnasta. Kävelyllä voidaan kiinnittää huomiota alueen mahdollisiin ongelmakohtiin, kuten hidastetöyssyn puuttumiseen vilkkaalla suojatiellä. Toisaalta huomion voi kiinnittää myös esimerkiksi pimeään kadunpätkän vajavaiseen valaistukseen. Mikäli turvallisuuskävelyn toteuttaisi vain yksittäinen kaupungin työntekijä, hänen kokemuksensa poikkeaisivat mahdollisesti huomattavasti alueen asukkaiden kokemuksista. Tässä lienee syytä pohtia palautepalvelun toimivuutta. Kaupungin palautepalveluun tulee huomautuksia esimerkiksi puutteellisesta katuvalaistuksesta. Voi kuitenkin kysyä, ovatko konkreettisemmat keinot, kuten turvallisuuskävelyt, toimivampia tapoja antaa palautetta, lisätä osallisuutta ja tätä kautta myös vahvistaa asukkaiden myönteisiä kokemuksia omasta alueestaan. Toinenkin vastaaja kokee turvallisuuden tärkeäksi, sillä hän kertoo toivovansa alueelle toimintaa, ”jolla pidettäisiin alue turvallisena”.

Aiemmin mainitut aluetyöfoorumit voidaan nähdä myös suunnitteluosallisuutena. Koska osallisuuden eri ulottuvuudet risteävät, voidaan eri toiminnot ja toimijat sijoittaa myös useampaan kuin yhteen lokeroon. Mielenkiintoisia toimijoita ovat esimerkiksi koulujen vanhempainyhdistykset. Yhdistykset voidaan nähdä alueen näkökulmasta päätöksenteko-osallisuutena, mutta kaupungin näkökulmasta toiminta on enemmänkin suunnittelu- ja toimintaosallisuutta.

Asukkaat tiiviisti mukana matalankynnyksen toiminnassa

Runosmäessä on verrattain runsaasti suoraa toimintaosallisuutta. Aiemmin mainitsemamme taloyhtiöt hallituksineen ovat avainasemassa suunnitteluosallisuudessa, mutta ne kytkeytyvät kenties vielä vahvemmin toimintaosallisuuteen, sillä ne järjestävät yleensä juuri käytännön toimintaa. Kyselyn vastaajat

ovat osallistuneet monipuolisesti alueella järjestettävään toimintaan. Taloyhtiön toiminnan lisäksi asukkaat mainitsevat muun muassa jalkapallotoiminnan, partiolippukunnan, kaupunkiviljelyn sekä erilaiset tapahtumat ja yhdistysten toiminnan.

Runosmäkiseura on aktiivinen toimija alueella yhdessä esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Yhdessä-yhdistyksen ja seurakunnan kanssa. Runosmäkiseura vetää toimintaansa mukaan eniten eläkeikäisiä asukkaita. Seura on toiminut alueella lähes viidenkymmen vuoden ajan julkaisten samalla omaa paikallislehteä. Ruutiset-lehteen kirjoittaminen onkin yksi aluesidonnaisista toimintaosallistumisen muodoista. Yhdessä-yhdistys taas on perustettu vastaamaan asukkaiden tarpeeseen tavata ihmisiä. Toiminnallaan yhdistys pyrkii ehkäisemään yksinäisyyttä. Tavoitteena on myös integroida erilaisia ihmisryhmiä alueella. Runosmäessä asuu paljon maahanmuuttajia ja etenkin heidän yksinäisyyden kokemuksensa olivat pinnalla, joten Yhdessä-yhdistys perustettiin tuomaan ihmisiä yhteen. Yhdessä-yhdistyksellä on paljon erilaisia kielikursseja, liikuntatapahtumia ja yhteisretkiä.

Etenkin eläkeläisseurojen toiminta nousee esiin kyselyn vastauksissa. Voidaankin pohtia, onko kysely houkuttellut vastaajikseen samankaltaisia aktiivisia eläkeläisiä, jotka osallistuvat eläkeläisseurojen toimintaan. Vastauksissa mainittiin lisäksi ilmat, kahvikerhot sekä yhteislaulutilaisuus, jotka vaikuttavat olevan eläkeläisseurojen järjestämiä, sillä he mainitsevat internetsivuillaan nämä toiminnot. Alueella toimiikin kaksi eläkeläisryhmää: Pohjoisen Turun eläkkeensaajat sekä Runosmäen eläkkeensaajat. Pohjoisen Turun eläkkeensaajat kokoontuvat viikoittain ja heidän toimintaansa kuuluvat esimerkiksi erilaiset harrastekerhot. Runosmäen eläkkeensaajat tarjoavat kuntosalivuoroja sekä yhteisiä retkiä esimerkiksi messuille ja elokuviin. Alueella toimii myös urheiluseura Runosmäen urheilijat. Seura tarjoaa voimistelua, salibandya ja lentopalloa niin lapsille kuin aikuisille.

Alueella toimivat seurat ja yhdistykset järjestävät yhdessä ja erikseen erilaisia tapahtumia. Kesällä järjestettävä Runosmäkipäivä on Runosmäkiseuran suurin tapahtuma, johon osallistuu asukkaita kaikista ikäryhmistä. Tämä nousi esille myös kyselyvastauksissa: vastaajat mainitsevat Runosmäkiseuran toiminnan sekä Runosmäkipäivän erikseen toimintana, johon he ovat osallistuneet. Talvella Runosmäkiseura, MLL ja seurakunta järjestävät suositun joulunavaustapahtuman. Yksinäisyyttä pyritään lieventämään myös yhteisellä taideprojektilla, johon Runosmäkiseura on hakenut hankerahoitusta. Kyselyvastauksista huokui tarve arkipäiväisille kohtaamisille ihmisten kanssa: ”yhteinen tekeminen luo turvallisuuden tunnetta ja vähentää yksinäisyyttä”.

Runosmäen suurin yksittäinen hanke tällä hetkellä on monitoimitalo, josta koko Runosmäki vaikuttaa olevan innoissaan. Monitoimitalosta on puhuttu Runosmäessä paljon ja talo on suuresti odotettu parannus alueelle. Monitoimitalo kokoaa alueen toimijoita yhteen. Tiloihin asettuu muun muassa päiväkotia, kirkko ja nuorisotalo. Alueen asukkaita on ollut mukana suunnittelemassa uutta taloa ja osallistumassa siitä käytyihin keskusteluihin. Vanhoja tiloja, kuten päiväkotia, tullaan purkamaan tarpeettomina, jolloin uudisrakentaminen alueelle mahdollistuu. Uudistusten myötä alue näyttäytyy houkuttelevampana myös uusille toimijoille.

Monitoimitalosta

Runosmäkeläisiltä kysyttiin kyselyssä, mitä mieltä he ovat tulevasta monitoimitalosta ja ovatko he osallistuneet sen suunnitteluun. Noin puolet vastaajista kertoi vastauksissaan suhtautuvansa myönteisesti ja odottavasti monitoimitaloon. Muutamissa vastauksissa suhtautuminen oli ilmaistu neutraalisti, esimerkiksi toteamalla, että uuden rakentaminen on ”ok”. Uudet tilat toimijoille ja kirjastolle ovat tervetulleita.

Vain kolmessa vastauksessa 49:stä ilmaistiin kritiikkiä projektia kohtaan. Noin viidennes vastaajista ei ollut osallistunut suunnitteluun. Näissä vastauksissa ei ilmaistu varsinaista mielipidettä.

Viidessä vastauksessa kerrottiin jonkin asteisesta osallistumisesta monitoimitalon suunnitteluun. Vastaajat olivat osallistuneet suunnitteluun esimerkiksi kuuntelemalla esitelmiä tai oman vapaaehtoistyön kautta. Tässä vaiheessa projektia nämä osallistumisen muodot voidaan nähdä osana suunnitteluosallisuutta. Projekti kokonaisuudessaan on suunnitteluvaiheessa, jossa asukkaiden kuuleminen on osa prosessia. Kokemukset äänen kuulemisesta eivät välttämättä kuitenkaan olleet hyviä:

”Yrittänyt muistuttaa tilojen saannista eläkeläisille”

”Olen osallistunut. Suunnitelmat tuntuvat hyviltä, joskin olisin toivonut, että olisimme saaneet puusta rakennetun terveen talon.”

Runosmäessä on paljon toimintaa eläkeläisille, mutta kyselyyn vastanneet kokevat, että lasten ja nuorten mahdollisuudet ovat liian vähäisiä. Eräs vastaaja mainitsee, että koulun kenttä olisi välttämätöntä saada kuntoon ja harrastusmahdollisuuksia tulisi lisätä. Myös Hellstenin haastattelussa kävi ilmi, että eläkeläisille ja urheilijoille on toimintaa, mutta toisenlaista tekemistä kaipaaville lapsille ja nuorille ei ole toimintamahdollisuuksia alueella. Toinen kyselyyn vastannut kokee, että alue ”näivetty”, mikäli kaikki toiminta suunnataan vanhuksille ja ”rakennetaan vain senioriasuntoja”. Alueelle toivotaan esimerkiksi bändi-iltaa ja treenitilaa paikallisille bändeille.

Kyselyn vastausten perusteella alueelle toivotaan kirpputoria. Aluetyönkehittäjä Arnivaara kuitenkin mainitsee haastattelussaan, että alueella järjestetään säännöllisiä tapahtumia, kuten kaupunginosapäiviä ja kirppistapahtumia. Myös siivoustalkoot ja ryhmäjummat ovat kyselyn perusteella toivottuja, vaikka onkin käynyt ilmi, että alueella on jo tällaista toimintaa. Jo olemassa oleva toiminta ei näytä tavoittavan asukkaita tarpeeksi tehokkaasti tai se ei ole halukkaiden saavutettavissa. Yksi alueelle eniten toivotuista asioista on paikka, jossa voisi kahvitella. Toive heijastelee tarvetta tavata matalalla kynnyksellä muita alueen asukkaita ja myös tarvetta keskustella muiden kanssa. Taustahaastattelujen perusteella alueella on paljon yksinäisyyttä. Etenkin yhdistystoiminnan avulla on jo löydetty keinoja yksinäisyyden vähentämiseksi. Yhteisökahvila saattaisi kuitenkin edesauttaa yksinäisyyden ehkäisyssä ja samalla edistää yhteisöllisyyttä.

Johtopäätökset: ristiriitaisuuksia osallisuudessa

Vertasimme Turun kaupungin osallisuusmallissa esitettyä kolmiosaista osallisuusjaottelua Runosmäessä havaittuihin osallistumisen kanaviin ja tämän myötä osallisuuden muotoihin. Totesimme, että erilaisten toimintojen voidaan nähdä kuuluvan eri kategorioihin riippuen siitä, tarkastellaanko toimintoa asukkaiden

vai kaupungin toimijoiden näkökulmasta. Kategoriat ovat yksi keino hahmottaa osallisuutta ja osallistumista, ja jaottelulla on paikkansa ja tarkoituksensa. Asukkaiden tyytyväisyyden ja tarkoituksellisen elämisen näkökulmasta ei kuitenkaan ole niin väliä, onko taloyhtiön toiminnassa mukana oleminen suunnittelu- vai toimintaosallisuutta. Olennaista on tarkastella, ovatko asukkaat kytköksissä alueeseen, sen osallisuutta mahdollistavaan toimintaan, ja kokevatko he olevansa itse toimijoita alueella.

Aktiivisuus ja osallistuminen rajoittuvat usein yksittäisiin toimijoihin ja kaikkia alueen väestö- ja ikäryhmiä on haastavaa saada mukaan toimintoihin. Aktiivisuus painottuu useissa yhdistyksissä vanhempiin ikäryhmiin, joilla on nuorempia ikäryhmiä enemmän aikaa vapaaehtoistoiminnalle. Runosmäkiseura ja kaksi eläkeläisseuraa ovat aineistomme perusteella aktiivisia ja vetävät toimintaansa asukkaita. Tukevan jalansijan on saanut myös Yhdessä -yhdistys, jonka toiminta tavoittaa maahanmuuttajia sekä heidän lapsiaan. Runosmäkiseuran toimintaan ei juurikaan ole osallistunut maahanmuuttajia. Seurat tekevät kuitenkin yhteistyötä, joten emme näe, että ihmisten jakautuminen eri ryhmiin olisi tässä tapauksessa ongelma. Runosmäkiseuran tulevaisuutta on kuitenkin syytä pohtia. Mikäli uusia, seuraavan sukupolven aktiiveja ei saada mukaan toimintaan, voivat nykyiset toimijat olla viimeisiä seuran toimintaa ylläpitäviä henkilöitä. Olennaista olisi laajentaa toimintaa ja osallistumismahdollisuuksia myös nuorille. Esimerkkiä voisi ottaa Yhdessä -yhdistyksestä, jonka toimintaan osallistuu etenkin kesäisin paljon lapsia.

Kaupungin toiminta ja alueellinen osallisuus tulisi kytkeä toimivammin yhteen. Aluetyöfoorumit koetaan kaukaisiksi, mutta fyysisesti lähellä olevat toimijat, kuten taloyhtiöt, ovat asukkaille helpommin lähestyttäviä. Asukkailla on tarpeita, joita taloyhtiöt eivät kuitenkaan ole kyvykkäitä toteuttamaan, mutta jos aluetyöfoorumiin osallistuminen on liian suuren kynnyksen takana, mikä avuksi? Tässä tilanteessa vastuuta voi vierittää enemmän yhdistyksille. Yhdistykset voivat esimerkiksi laatia ennen aluetyöfoorumia asukkaille kyselyn, jossa he kartoittavat asukkaiden tarpeita. Yhdistyksen edustaja voisi osallistua foorumiin ja kertoa siellä kollektiivisista tarpeista. Jos yksittäinen asukas kokee, että foorumiin osallistuminen ja asiansa sanoittaminen on haastavaa, välikäsi on oiva ratkaisu. Kyselystä kävi ilmi, että alueen toimintamahdollisuuksista ei tiedetä kattavasti, joten yhdistykset voivat olla tuomassa vaikuttamisen tapoja asukkaiden tietoisuuteen myös tätä kautta. Myös uusia tapoja toimia ja olla osallisena tarvitaan, sillä nykyinen toiminta ei kiinnosta kuin tiettyjä asukasryhmiä, tai se ei ole saavutettavaa. Kyselyvastauksemme perusteella asukkaat toivovat matalan kynnyksen osallisuutta ja tapahtumia, samaan tapaan kuin Junnilaisen (2019) ja Luhtakallion ja Mustrannan (2017) tutkimuksissa. Kyselystä ja Hellstenin haastattelusta kävi ilmi, että tapahtumat, etenkin musiikkia sisältävät, ovat olleet kaikkien mieleen. Paikallisten bändien ilta voisi siis hyvinkin olla varteenotettava ja kävijöitä vetävä tapahtuma.

Tällä hetkellä olemassa olevat kanavat eivät palvele kuin murto-osaa siitä osallisuudesta, mitä alueella voisi olla ja mitä sinne toivotaan. Kaupunki tarjoaa väylän tarpeiden, puutteiden ja toiveiden ilmaisuun (aluetyöfoorumi, Kerro kantasi -palvelu), mutta asukkaat kaipaavat sen sijaan ruohonjuuritason toimintaa, kuten kahvilaa tai bändi-iltaa. Asukkaiden omaa aktiivisuutta kuitenkin tarvitaan, jotta uutta voisi syntyä. Paljon toivottuun kahvilaan voisi etsiä ratkaisua osuuskuntatoiminnan kautta, mikäli sopiva tila löytyisi. Tuleva monitoimitalo voi myös helpottaa arkipäiväistä kohtaamista, mikäli talossa on avoin tila, jonne kuka tahansa saa tulla keittämään kahvia. Mallia voisi ottaa Turun keskustan alueella toimivasta Kulttuurikeitaasta, joka toimii Kasvisravintolan tiloissa Uudenmaankadulla sekä Turun Kirjakahvilasta, jonka toiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa osuuskuntatoimintaa.

Kaupungin tarjoamat osallisuuden väylät eivät palvele riittävästi asukkaiden tarpeita. Kaupunki tarjoaa osallistumisen väyliä kolmella tasolla, mutta asukkaiden mielenkiinto painottuu suunnittelu- ja toimintaosallisuuteen. Asukkaat toivovat kahvittelua ja sen myötä syntyvää yhteisöllistä osallisuutta, kuten myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu (ks. Luhtakallio & Mustranta 2017). Odotusten kohtaamattomuus tuli esiin myös Junnilaisen (2019) tutkimuksessa. Kaupungin puolelta osallisuuteen

liitetään aina jokin intressi, kuten päätöksenteko, kehittäminen tai suunnittelu. Kaupungilla on budjetti, jonka puitteissa osallisuutta harjoitetaan, eikä aikaa tai rahaa riitä siihen, että pullakahvit keitetään aina kun tarve vaatii. Päätöksenteko voi vaikuttaa asukkaista kaukaiselta, sillä sillä ei ole nähtävissä välittömiä vaikutuksia. Tätä osallisuuden muotoa olisi syytä korostaa kaupungin puolelta, ja näin ollaankin tehty asukasbudjetin ja aluetyöfoorumien kautta. Ongelmana kuitenkin on, miten kaupunki voisi viestittää asukkaille tehokkaammin foorumien vaikutuksesta ja tärkeydestä. Mikäli asukkaat saisivat matalankynnyksen kohtaamispaikan, lisäisikö se yhteenkuulumisentunnetta ja tätä kautta osallisuutta? Kun perustarpeet on tyydytetty ja ihmisellä on turvallinen olo ympäristössään, saa hän kannustusta laajentaa toiminta-aluettaan myös muille alueille, tässä tapauksessa päätöksenteko-osallisuuteen. Jos asukkaat kokevat, että he ovat ruohonjuuritasolla mukana asuinalueen toiminnassa ja alue palvelee heidän tarpeitaan, on mielekkäämpää osallistua myös sellaisiin keskusteluihin, jotka eivät suoraan kosketa heidän sen hetkistä elämäänsä, kuten esimerkiksi keskusteluun kaavaluonnoksista. Jatkossa kaupungin on syytä pohtia, onko kehittämisen taustalla lakisääteiset velvoitteet vai todellinen halu kohentaa ihmisten elämää.

Lähteet

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 33/2017, Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1 (saatavilla 12.11.2021)

Junnilainen, L. (2019) Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino.

Kuntalaki 2015/410. Annettu 10.4.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#O2L5P22> (saatavilla 23.11.2021)

Kuntaliitto. (2021) Kuntalaisten osallisuuden edistäminen. <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/kuntalaisten-osallisuuden-edistaminen> (saatavilla 4.11.2021)

Luhtakallio, E. & Mustranta, M. (2017) Demokratia suomalaisessa lähiössä. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Lukiolaki 2018/714. Annettu 10.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714#Pidm45237816911728> (saatavilla 22.11.2021)

Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132. Annettu 5.2.1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132#L8P63> (saatavilla 22.11.2021)

Pohjoisen Turun eläkkeensaajat. (2021) <https://pohjoinenturku.elakkeensaajat.fi/> (saatavilla 10.11.2021)

Rouvinen-Wilenius, P., Aalto-Kallio, M., Koskinen-Ollonqvist, P. & Nikula T. (2011) Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. (toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen – järjestöt suunnan näyttäjinä. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/2011, 49–76.

Runosmäen eläkkeensaajat. (2021) <https://runosmaen.elakkeensaajat.fi/tapahtumakalenteri/> (saatavilla 10.11.2021)

Runosmäen urheilijat. <http://www.runosmaenurheilijat.net> (saatavilla 10.11.2021)

Sojakka, M. (2017) Yhteiskunnallinen osallistuminen sekä osallisuuden kokemukset kannabiksen käyttäjien keskuudessa. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntapolitiikka, pro gradu -tutkielma.

Sutela, E. (2021) Lähiöt 2020-luvulla -kurssin kooste Runosmäestä ja Uittamosta. Väestötietoja 2019. Lähteenä Turun pienaluetailastotiedot.

Turun kaupungin osallisuuden toimintamalli.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_kaupungin_osallisuuden_toimintamalli_final.pdf (saatavilla 12.11.2021)

Vaalilaki 1998/714. Annettu 2.10.1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980714#O1L2P14> (saatavilla 22.11.2021)

3. Palveluiden saavutettavuus Turun lähiöissä kestävillä liikennemuodoilla

Ville Haka (maantiede), Fanni Hirvinen (taloustiede), Sanni Huusari (maantiede) ja Tiina Matilainen (poliittinen historia)

Tästä on kyse

- Runosmäessä sijaitseviin palveluihin ja niiden saavutettavuuteen kestäväillä liikkumistavoilla oltiin tyytyväisiä.
- Runosmäen asukkaat voisivat lisätä jalankulkua ja pyöräilyä lähinnä oman kuntonsa ylläpitämiseksi
- Julkisen liikenteen yhteyksiin oltiin tyytyväisiä ja ne haluttiin säilyttää pääosin ennallaan. Julkisen liikenteen yhteyksissä suurempiin ruokakauppoihin ja ostoskeskuksiin olisi parantamisen varaa. Edellisistä syistä johtuen runkolinja-uudistukseen suhtauduttiin varauksellisesti.



Kuva 4. Runosmäessä koetaan olevan hyvät kevyen ja julkisen liikenteen yhteydet, näkymä Piiparinpolulta. Kuvaaja: Elina Sutela

Johdanto

2020-luvulla lähiöissä ollaan uusien haasteiden edessä väestörakenteen muuttuessa. Tilastokeskuksen alueellisen väestöennusteen mukaan väestökehityksen alueellinen eriytyminen jatkuu. Varsinais-Suomi on jatkossa Ahvenanmaan, Pirkanmaan ja Uudenmaan lisäksi ainoa väestömäärältään kasvava maakunta. Väestönkasvu, väestörakenteen muutos ja ilmastomuutos kehottavat ajattelemaan palveluiden saavutettavuutta uudella tavalla. Turun kaupunki onkin asettanut tavoitteita uudessa pormestariohjelmassa kaupungin kestävästä kasvusta ja palveluiden saavutettavuudesta muillakin kulkuvälineillä kuin autolla. Myös kaupungin ilmastosuunnitelmassa yhdeksi tavoitteeksi on otettu kevyenliikenteen käytettävyyden parantaminen ympäri vuoden ja julkisen liikenteen kehittäminen.

Ryhmätyömme tavoitteena oli tarkastella lähipalveluiden saavutettavuutta lähiöissä. Tarkoituksemme oli selvittää erityisesti näkemyksiä kevyen liikenteen ja julkisten liikennevälineiden käytöstä. Halusimme tutkia pääsevätkö asukkaat liikkumaan alueella ja tarvitsemiinsa palveluihin toivomallaan tavalla, ja toisaalta, minkälaisia muutoksia tulisi tapahtua, jotta he suosisivat arjessaan kestäviä liikkumismuotoja useammin. Tarkastelumme kohdistui Turun Runosmäen ja Uittamon asuinalueisiin.

Tutkimuksemme ensimmäisessä vaiheessa kartoitimme, minkälaisia palveluita alueilla on saavutettavissa noin 15 minuutissa. Toisessa vaiheessa selvitimme runosmäkeläisten odotuksia alueensa palveluista ja kokemuksia palveluiden saavutettavuudesta asuinalueen Facebook-ryhmän kautta lähetetyn kyselyn avulla.

Kohtuulliset välimatkat mahdollistavat kestävien liikkumismuotojen suosimisen

Yksi tapa hahmottaa saavutettavuutta on ajatus 15-minuutin kaupungista, joka tarjoaa vaihtoehdon kaupunkisuunnittelulle, jossa yksityisautoilu on keskiössä. Carlos Morenon esittämän 15-minuutin kaupungin käsitteen mukaan asukkaiden elämiseen vaadittavat peruspalvelut, kuten kaupat, koulut, työpaikat, virkistyspaikat ja terveydenhuolto, tulisi olla saavutettavissa 15 minuutissa joko kävellen tai pyöräillen. Carlos Moreno on esittänyt tutkijakollegoidensa (Moreno ym. 2021, 100) kanssa, että lyhemmillä etäisyyksillä ja mahdollisuudella taittaa välimatkat kävellen tai pyöräillen on asukkaiden elämänlaatua parantava vaikutus. Tekijät katsovat, ettei yksityisautoilua korostava suunnittelu ole enää kestävä vaihtoehto siitä aiheutuvien ilmastohaittojen sekä autoilun korkeiden kustannusten asukkaita eriarvoistavan vaikutuksen vuoksi (Moreno et al. 2021, 93–94).

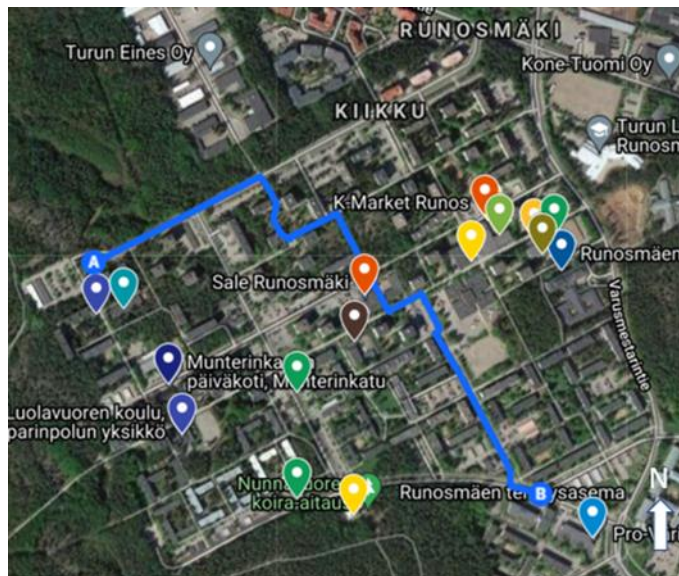
”Käveltävä matka” voi olla eri ihmisille esimerkiksi iästä, terveydentilasta tai silkoista kävelytottumuksista hyvin erimittainen, useimmiten hyväksyttävänä kävelymatkana pidetään noin 500 metrin matkaa. Käveltävyyden kokemukseen vaikuttaa myös ympäristö, esimerkiksi huonokuntoista tietä tai yksitoikkoista reittiä kävellään mieluusti lyhempi matka. (Gehl et al. 2018) Etäisyydet Turussa olisivat kevyen liikenteen kehittämiselle ihanteelliset, yli 90 % kaikista turkulaisista asuu vain 30 minuutin pyöräilymatkan päässä kauppatorista (Turun pyöräilyn kehittämisohjelma 2029). Valtakunnallisen henkilöliikenne tutkimuksen (2016) mukaan Turussa 29 % matkoista tehdään kävellen, 10 % pyöräillen ja 10 % julkisilla liikennevälineillä.

Turun kaupungilla on viime vuosina ollut tavoitteita kevyen liikenteen kehittämiseksi, ja kaupunki on myös selvittänyt asukkaiden liikkumistottumuksia esimerkiksi vuosina 2016 ja 2019 toteutetuilla pyöräilybarometreilla. Vuoden 2019 tutkimuksessa selvitettiin muun muassa miksi turkulaiset pyöräilevät, ovatko he tyytyväisiä pyöräilymahdollisuuksiin kaupungissa ja millaiset muutokset saisivat pyöräilemään enemmän. Vastausten mukaan nuoret pyöräilevät pääasiassa pyöräilyn kätevyyden takia, kun taas vanhemmat korostivat pyöräilyn positiivisia vaikutuksia omalle kunnolle. Pyöräilyä lisäisi paremmat ja suojatummät pyörien säilytyspaikat, parempi liikenneturvallisuus pyöräillessä ja kattavampi pyöräilyverkosto. (Turun kaupungin ympäristöjulkaisuja 1/2020)

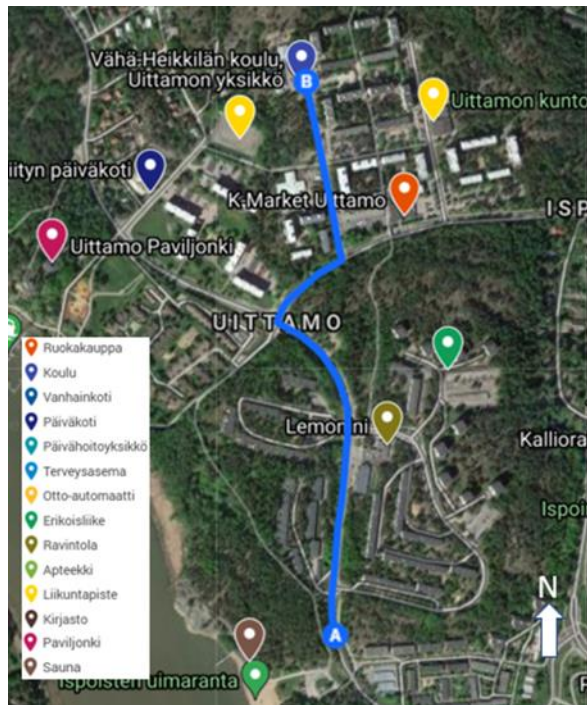
Kevyen liikenteen edistämällä kaupungeissa on aikaisemman tutkimuksen mukaan muitakin etuja kuin kestävämpien liikkumismuotojen yleistyminen ihmisten arjessa, joka itsessään on huomattava etu. Erityisesti kävelyllä on havaittu olevan ihmisten arjessa positiivisia vaikutuksia. Esimerkiksi Lilius (2014) on esittänyt, että alueen jalankuljettavuus voi lisätä asukkaiden yhteisöllisyyden kokemusta. Lähiluonnon saavutettavuutta kaupungeissa tutkinut Merja Maukonen on puolestaan havainnut, että kävellen tai pyöräillen tehdyt matkat lähiympäristössä piristävät, jos matka voidaan tehdä jonkin luontoalueen läpi (Maukonen, 2018). Sekä Maukonen (2018) että Jenni Kuoppa (2016) ovat esittäneet, että kävelemään ohjaavat pitkälti arkielämässä muodostuneet rutiinit. Oma elämäntilanne vaikuttaa siten paljon siihen, mitä liikkumismuotoa suositetaan tai mikä liikkumismuoto koetaan sopivaksi, mahdolliseksi tai mielekkääksi.

Aineistot ja menetelmät

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa vertailimme Uttamon ja Runosmäen palveluiden saavutettavuutta kestävillä liikkumismuodoilla. Käytimme vertailussa Google Mapsia, jonka avulla pystyi selvittämään mahdollisia reittivaihtoehtoja jalankulkijoille, pyöräilijöille tai linja-autoille. Google Mapsin avulla sai myös selville lähiöistä löytyvät palvelut sekä sen, miten ne ovat sijoittuneet kyseisillä alueilla (Kuvat 1 ja 2).



Kuva 5. Runosmäen palvelut ja niiden sijainnit. Sininen viiva kuvaa vaihtoehtoista, noin 1,2km pituista kävelyreittiä Runosmäen läpi. Katso kartan selitteet seuraavan kuvan selitteestä. Lähde: GoogleMaps 2021



Kuva 6. Uttamon palvelut ja niiden sijainnit. Sininen viiva kuvaa vaihtoehtoista, noin 1,1 km pituista kävelyreittiä Uttamon läpi. Lähde: GoogleMaps 2021

Toista vaihetta varten keräsimme tutkimuksemme aineistoa Runosmäki-Raunistula Facebook-ryhmään lähetetyn kyselyn avulla. Kyselyssä tarkasteltiin, miten helposti runosmäkeläiset kokevat saavuttavansa alueen eri palvelut ympäristöstävällisillä liikennemuodoilla, mitä palveluita he tarvitsevat sekä mitkä ovat vastaajien pääasiallisia liikkumismuotoja ja -tottumuksia. Teimme vastauksista sisällönanalyysin, jossa selvitimme vastaajien kokemuksia ja käsityksiä esitetyistä aiheista. Kyselyyn vastasi 31 henkilöä, jotka olivat iältään 21–78-vuotiaita ja edustivat asukkaita monipuolisesti. Tästä huolimatta kyselyn tuloksia ei voi yleistää kaikkiin runosmäkeläisiin pienen aineiston ja satunnaisuuteen perustuvan vastaamisen vuoksi.

Mitä tutkimus osoitti?

Tutkimuksemme lähiöt ovat käveltävissä 15 minuutissa

Runosmäestä löytyy muutamia päivittäistavarakauppoja, erikoisliikkeitä, kouluja, päiväkoteja, pienyrityksiä, liikuntapisteitä, ravintola, terveysasema, apteekki sekä vanhainkoti. Kaikki palvelut sijaitsevat noin kilometrin alueen sisällä. Tämän vuoksi kyseiset palvelut on mahdollista saavuttaa korkeintaan viidessätoista minuutissa kävellen tai pyörällä. Joillakin välimatkoilla on mahdollista myös hyödyntää linja-autoyhteyksiä. Uttamolta löytyy päivittäistavarakauppa, koulu, päiväkoteja, muutama liikuntapiste, paviljonki, ravintola sekä yleinen sauna. Uttamon palvelut ovat pääosin keskittyneet City-Uttamon puolelle, kun taas Runosmäessä ei ollut havaittavissa erityistä palveluiden keskittymispistettä, vaan ne olivat sijoittuneet tasaisesti ympäri Runosmäkeä. Uttamon palvelut ovat yhtä helposti

saavutettavissa kestävillä liikkumismuodoilla kuin Runosmäessä, sillä palvelut sijaitsivat noin kilometrin alueella. Molemmilta alueilta löytyi erilaisia kävely- ja pyöräilyreittivaihtoehtoja.

Uittamon palvelut ovat puutteellisemmat kuin Runosmäen palvelut. Uittamolta puuttuu esimerkiksi terveysasema, apteekki ja vanhainkoti. Uittamalla on myös vähemmän päivittäistavarakauppoja, kouluja ja liikuntapisteitä kuin Runosmäessä. Lähiöt 2020-luvulla -kurssin Uittamon taustahaastattelutiedoista kävi ilmi, että uittamolaiset eivät kuitenkaan kaipaa enempää palveluita Uittamoon. Uittamolta ja Runosmäestä pääsee autolla noin viidessätoista minuutissa eri terveyskeskuksiin, kauppakeskittymiin ja ostoskeskuksiin, kuten Skanssiin, Länsikeskukseen, Myllyyn, Turun keskustaan ja Raisioon, joista löytyy lähiöistä puuttuvia palveluita. Fölin reittioppaasta selviää, että linja-autolla näiden reittien matka-ajat vaihtelevat viidestätoista minuutista jopa yli tuntiin. Samoin taustahaastattelutiedot paljastivat uittamolaisten huolen Fölin suunnittelemasta runkolinjauudistuksesta. Uudistuksen myötä linja-autoyhteydet heikkenisivät, eikä esimerkiksi keskustaan tai terveyspalveluihin pääsisi enää yhdellä linja-autolla, jonka vuoksi autoilu lisääntyisi.

Asukkaat tyytyväisiä Runosmäen palveluihin ja niiden saavutettavuuteen

Facebook-kyselyymme vastanneet kokivat palveluiden, työn sekä harrastusten saavutettavuuden keskimäärin melko hyvänä. Valtaosa vastaajista kertoi viettävänsä suurimman osan ajastaan Runosmäen alueella ja käyttävänsä alueen palveluita monipuolisesti. Päivittäistavarakaupat sekä terveyspalvelut koettiin tarpeellisimmiksi arjen palveluiksi kaikissa ikäryhmissä. Päivittäistavarakauppojen saavutettavuus koettiin kautta linjan oikein hyväksi, mutta terveyspalveluiden saavutettavuudessa oli havaittavissa enemmän hajontaa. Kuitenkin terveyspalvelut välttämättömiksi kokeneet pitivät terveyspalveluiden saavutettavuutta hyvänä. He myös arvioivat terveyspalveluiden saavutettavuuden hieman paremmaksi kuin ne vastaajat, jotka eivät kokeneet terveyspalveluita välttämättömäksi palveluksi arjessaan.

Kokonaisuudessaan palveluita Runosmäen alueella oli vastaajien mielestä vähintäänkin kohtuullisesti. Yli kolmasosa piti palvelutarjontaa kattavana taikka riittävänä, ja lähes kaikkien palveluiden saavutettavuus koettiin Runosmäessä enemmän hyväksi kuin huonoksi. Merkittäviä parannuskohteita ei vastauksista käynyt ilmi, vaan alueen peruspalveluihin oltiin pääosin tyytyväisiä.

Vain viiden vastaajan mielestä palveluita on Runosmäessä saatavilla liian vähän. He kokivat erityisesti erikoisliikkeiden, kuten vaatekauppojen, ravintoloiden sekä kulttuuripalveluiden saavutettavuuden huonona. Nämä vastaukset heijastelevat kaikkien vastanneiden mielipiteitä heikoiten saavutettavimmista palveluista – kulttuuripalvelut sekä ravintolapalvelut koettiin hankalasti saavutettaviksi. Useampi vastaajista toivoikin alueelle kahvilaa tai lisää ruokaravintoloita. Kuitenkin kaikkien vastaajien mielestä keskustan palveluiden koettiin olevan helposti saavutettavissa Runosmäestä käsin etenkin bussilla. Lisäksi useampi kyselyyn vastannut haluaisi alueella panostettavan jatkossa erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin – esimerkiksi tekonurmea sekä muita nuoria innostavia virikkeitä toivottiin alueelle lisää.

Oman kunnon kohentaminen ohjaa liikkumismuodon valinnassa enemmän kuin ympäristökysymykset

Suosituimmat liikkumismuodot vastaajien kesken olivat autoilu, julkinen liikenne sekä kävely. Vajaa kolmasosa liikkui arjessaan pelkästään autolla, ja saman verran oli mukana henkilöitä, jotka eivät

käyttäneet autoa arjessaan lainkaan. Loput liikkuiivat käyttäen monia eri kulkumuotoja. Pelkästään autolla liikkuvien vastaajien perhekokoo oli keskimäärin suurempi kuin koko vastaajajoukon, mutta kokonaisuudessaan auton käyttö yhdistyi vastausten perusteella enemmänkin työn taikka harrastusten vuoksi välttämättömäksi liikkumismuodoksi.

Suurin osa vastaajista koki saavuttavansa kaikki tarvitsemansa palvelut valitsemillaan liikkumismuodoilla. Puolet kaikista kyselyyn vastanneista toivoisi kuitenkin voivansa liikkua enemmän kestävillä liikkumismuodoilla – perusteluissa korostui etenkin arkiliikunnan lisäämisen tarve. Yksikään vastaaja ei kertonut ympäristöasioiden olevan liikkumisvälineen valintaa ohjaava tekijä, vaan syyt olivat pikemminkin henkilökohtaisia. Muutammat pääosin autolla liikkuvat vastaajat toivoivat voivansa liikkua jopa enemmän autolla. Sen sijaan enimmäkseen kestävillä liikennemuodoilla jo valmiiksi liikkuvat eivät haikailleet yksityisautoilun perään.

Haasteeksi kestävien liikennemuotojen valitsemisessa koettiin muun muassa terveydentilasta johtuvat esteet, julkisen liikenteen hitaus sekä koettu kevyen liikenteen turvattomuus. Syitä oli yhtä paljon kuin vastaajiakin – siinä missä toiselle kynnyskysymys on oma taloudellinen tilanne, toiselle se voi olla pelko pyörävarkaista.

Pääosin palveluiden saavutettavuus kestävillä liikkumismuodoilla koettiin hyväksi - lähes kaikki arjen palvelut ovat saavutettavissa, ja keskustan palveluiden pariin pääseminen bussilla on vastaajien mielestä vaivatonta. Lähinnä isoimmat ruokakaupat koettiin tällä hetkellä hankalasti saavutettaviksi kestävillä liikkumismuodoilla – kävellen matka on liian pitkä ja busseilla liian aikaa vievä. Tällaisiin ostoskeskittymiin pääseminen Runosmäestä ilman omaa autoa on turkulaisille kohtuullisen hankalaa – bussia pitää vaihtaa kesken matkan.

Runosmäen hyvät linja-autolinjat halutaan säilyttää sellaisinaan

Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että Runosmäen julkiseen liikenteeseen ollaan pääasiassa tyytyväisiä ja ne koetaan riittäviksi. Muutamassa vastauksessa mainittiin erikseen linja 18, joka kulkee Runosmäki-keskusta-Harittu välillä. Matka-aika Runosmäestä keskustaan on noin 15 minuuttia, joka koettiin toimivaksi. Fölin reittioppaasta selviää, että linja 18 kulkee Runosmäkeen ja Runosmäestä noin aamukuudesta puoleen yöhön asti. Päivällä linjan 18 liikennöintiväli on seitsemän minuuttia, aamulla ja illalla liikennöintiväli harvenee 15 minuuttiin. Runosmäessä kulkee myös linjat 13 ja 34, joiden avulla Runosmäen julkinen liikenne toimii vuorokauden ympäri. Runosmäkeä ympäröi seitsemän linja-autopysäkkiä, jotka sijaitsevat korkeintaan 400 metrin päässä toisistaan. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet kokivat, että julkinen liikenne on helposti saavutettavissa kotoa käsin.

Osa vastaajista kuitenkin koki Runosmäen linja-autoyhteydet riittämättömiksi, sillä joillekin reiteille ei löytynyt suoria yhteyksiä, vaan tuli suorittaa vaihtoja. Ongelmallisiksi reiteiksi koettiin esimerkiksi töihin tai Länsikeskuksen ja Myllyn kauppakeskuksiin pääseminen. Useimmiten Runosmäestä tuli matkustaa ensiksi Turun keskustaan ja siellä suorittaa vaihto, jotta pääsi haluamaansa kohteeseen, joka pidentää matkustusaikaa. Näistä syistä vastaajat käyttävät henkilöautoa enemmän kuin linja-autoa. Turun seudun joukkoliikenteen (Föli) suunnittelema runkolinjauudistus aiheutti myös vastustusta vastaajien kesken. Ongelmiksi koettiin pysäkkien harventaminen, joka aiheuttaisi pidempiä matkavälejä pysäkeille. Runkolinjaston on tarkoitus astua voimaan vuonna 2025. Uudistuksen myötä Runosmäen seitsemästä pysäkestä neljä jäisi käyttöön, mutta runkolinjojen matkustustiheys paranisi entisestään. Samalla Runosmäestä pääsisi yhdellä linja-autolla Myllyyn ja Länsikeskukseen eikä vaihtoja tarvitsisi enää tehdä.

Muutama vastaaja otti kantaa myös suunniteltuihin raitiovaunureitteihin ja niistä aiheutuviin seurauksiin. Raitiovaunua ei koettu tervetulleeksi, sillä sen koettiin vaikuttavan negatiivisesti julkisen liikenteen saavutettavuuteen, pelättiin esimerkiksi pysäkkivälien kasvamista liian suuriksi. Yksittäinen vastaaja mainitsi raitiotieyhteyden olevan tarvittava muutos, jotta hän valitsisi kestävän liikkumismuodon ensimmäiseksi liikkumismuodokseen.

Johtopäätökset

15-minuutin kaupungin käsitettä on hankala soveltaa Turun ja sen lähiöiden kontekstissa. Carlos Morenon ym. (2021) mukaan kaupungin peruspalveluiden pitäisi löytyä 15 minuutin kävely- tai pyöräilymatkan päässä. Turku on kompaktin kokoinen kaupunki ja lähes 90 % kaupungin asukkaista on 30 minuutin pyöräilyetäisyyden päässä keskustasta. Turkulaisiin lähiöihin malli siis soveltui heikosti. Kummankin lähiön, Runosmäen ja Uttamon, palvelut ovat analyysin mukaan käveltävissä 15 minuutin sisään. Palveluiden määrässä oli kuitenkin eroa.

Runosmäki on aikansa lähiöihanteen, niin kutsutun kompaktikaupungin, malliesimerkki. Aiemmin rakennettujen metsälähiöiden, joita Uttamo edustaa, passiivisesta imagosta haluttiin 60–70 lukujen taitteessa aktiivisesti eroon, ja kompaktikaupunkien alueelle kaavoitettiin enemmän palveluita. Alueen haluttiin olevan enemmän myös elämistä varten, ei pelkästään nukkumista. Tästä syystä Runosmäen palvelut ovat laajemmat, ja lähiön ulkopuolella olevat palvelut ovat saavutettavissa paremmin julkisen liikenteen avulla, kuin Uttamolla.

Kyselyymme vastanneista suurin osa kertoi viettävänsä Runosmäen alueella valtaosan ajastaan, mikä kertoo kompaktikaupungin idean olevan edelleenkin voimissaan. Kaiken ikäiset vastaajat vaikuttaisivat viihtyvän alueella, ja he käyttävät monipuolisesti alueen palveluita. Tähän voi toki vaikuttaa myös vallitseva koronapandemia, sillä monenlaiset palvelut ovat olleet rajoitusten alaisina, ja esimerkiksi keskustan vetovoima on laskenut. Lisäksi etätö ja -opiskelu on varmasti lisännyt alueella vietettävän ajan määrää viimeisen puolentoista vuoden aikana.

Kyselyyn vastanneista henkilöistä valtaosa oli tyytyväisiä alueella sijaitseviin palveluihin ja niiden saavutettavuuteen, mutta monipuolisemmille palveluille vaikuttaisi olevan silti tilausta. Vastaajien keskuudessa etenkin päivittäistavarakaupat, terveyspalvelut ja kirjasto painoutuivat tarpeellisina, ja niiden osalta palvelut Runosmäessä ovatkin hyvät ja kattavat. Myös julkinen liikenne arvioitiin hyväksi alueella ja se lisää osaltaan palveluiden saavutettavuuden kokemusta alueelta käsin.

Kuitenkin julkisen liikenteen toimivuudesta ja keskustan hyvästä saavutettavuudesta huolimatta vastaajat käyttivät mieluiten aikaansa Runosmäessä. Vastausten perusteella alueelle toivottaisiinkin lisää erilaisia ajanviettotapoja. Kyselyn mukaan asukkaat kaipaavat Runosmäkeen kahvilaa, sekä monipuolisemmin ruokaravintoloita ja liikuntamahdollisuuksia. Jopa sukelluskurssit mainittiin. Nuorille toivottiin esimerkiksi tekonurmea ja frisbeegolf-rataa, kun taas iäkkäämmät vastaajat toivoivat alueella olevan esimerkiksi ”kauppoja, joista saa vaatteita ja tilpehööriä” sekä kädentaitokursseja. Ajanviettoon sekä kohtaamisiin perustuville palveluille vaikuttaisi olevan Runosmäessä runsaasti kysyntää. Tähän kompaktikaupunkiin kaivattaisiin vielä enemmän elämää, sekä mahdollisuuksia tavata ihmisiä ja viettää aikaa yhdessä. Tulosten taustalla voi vaikuttaa se, että kyselyyn vastasivat sosiaalisessa mediassa aktiiviset ja alueen toiminnasta kiinnostuneet henkilöt. Tutkimuksen tulos ei pienen otannan vuoksi ole yleistettävissä.

Kyselyn avovastauksissa korostuivat kävelyn ja pyöräilyn hyödyntäminen etenkin oman kunnon kohottamisen kannalta ja terveydestä ylläpidon kohdalta, eikä paikasta toiseen liikkumisen muotona. Gehl

ym. (2018) mukaan hyvin hoidettu ja houkutteleva ympäristö houkuttelee ihmisiä liikkumaan ja menemään lähiluontoon. Hyvin hoidetussa ja pidetyssä ympäristössä asukkaat siis liikkuvat ja se tukee myös sosiaalisten verkostojen luomista. Kyselymme perusteella alue koetaan hyvin saavutettavaksi, mikä vaikuttanee poikkeuksellisen aktiiviseen asukasosallisuuteen. Runosmäen julkinen liikenne arvioitiin hyväksi, joten se voi osaltaan vaikuttaa siihen, että ihmiset liikkuvat mielellään paikasta toiseen linja-autoilla. Lisäksi tiheään kulkevat linja-autot vähentävät yksityisautoilua ja tukevat ihmisten siirtymistä kohti ekologista kestävyyttä, vaikka eivät aktiivisesti siihen itse pyrkisikään. Tiheään liikennöity linja-autoliikenne tukee myös Turun kaupungin ilmastotavoitteita. Runosmäen asukkaat ovat myös ottaneet julkisen liikenteen omakseen ja siihen kaavailut muutokset tulevaisuudessa herättävät ristiriitaisia tunteita.

Lähteet

C. Moreno, Allam, Z., D. Chabaud, C. Gall, & F. Pratlong (2021). "Introducing the "15-Minute City": Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities". *Smart Cities* 4: 1, 93–111.

Asikainen, E. & Mäkinen, K. M. (2008). Kävellen lähiössä. Teoksessa (toim.), Lammi, & Timonen, P. Koti - tehtävistä uusiin ihanteisiin. Kuluttajatutkimuskeskus.

Gehl, J., Viinikainen, T., Päivänen, J., Hammarsten, H. & Tuurnala, P. (suom.) (2018). Ihmisten kaupunki. Rakennustieto Oy, Tampere.

Maukonen, M. (2018). Lähiluonnon tilallinen ja ajallinen saavutettavuus: kaupunkilaisten kokemuksia luonnon saavutettavuudesta arkielämässä. Historia- ja maantieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto.

Runkolinjasto (s.a.). Föli. 12.11.2021. <https://www.foli.fi/fi/etsitk%C3%B6n%C3%A4it%C3%A4/tietoa-f%C3%B6list%C3%A4/runkolinjasto>

Traficom (2016). Henkilöliikennetutkimus 2016: Turun seutu. <https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/file/Seutujulkaisu-HLT2016-Turun-seutu.pdf>

Turun Kaupunki (2018) Ilmastosuunnitelma 2029 - Turun kaupungin kestävä ilmasto- ja energiatoimintasuunnitelma 2029. Kaupunginvaltuusto 11.6.2018 § 142. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/ilmastosuunnitelma_2029.pdf

Turun keskustan liikenneskenaariot 9.4.2020 https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_keskustan_liikenneskenaariot_raportti_2020_0409.pdf

Turun kaupunki, Ympäristötoimiala, suunnitteluyksikkö (2020). Pyöräilybarometri 2019 Turku. [Turun kaupungin ympäristöjulkaisuja 1/2020] https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/pyorailybarometri_2019_turku_hq.pdf

Turun kaupunki (2016). Turun pyöräilyn kehittämisohjelma 2029. <https://ah.turku.fi/kh/2018/1126026x/Images/1663910.pdf>

4. Lähiluontoon rakentaminen herättää vastustusta Uittamolla

Artturi Ilmanen (filosofia), Niko Koskinen (sociologia), Johanna Kostamo (maantiede) & Jirka Louhio (kulttuurihistoria)

Tästä on kyse

- Luontoarvot, lähimetsä ja rauhallisuus olivat ratkaisevassa asemassa, kun haastatellut Uittamon asukkaat muodostivat kantaansa alueen täydennysrakentamisen hyväksyttävyyteen.
- Mielipiteen muodostamiseen vaikutti rakentamisen laajuus; pienemmän mittakaavan rakentaminen koettiin suotavampana kuin laajat muutokset ja korkea rakentaminen.
- Täydennysrakennussuunnitelmia omalle alueelle voi olla vaikea suhteuttaa, koska aiempia esimerkkejä lähiöiden täydennysrakentamisesta löytyy hyvin vähän Turusta.



Kuva 7. Turun kaupungin suunnittelija Samuli Saarinen esittelee Uittamon lähiötä kurssin ekskursiolla. Kuvaaja: Elina Sutela

Johdanto

Viimeisen vuosikymmenen aikana täydennysrakentamisesta on tullut keskeinen osa aluekehitystä. Samalla paine lähiöiden täydennysrakentamiseen on lisääntynyt (Lähiöohjelma 2020–2022). Ilmiö näkyy erityisesti kasvavissa kaupungeissa, joissa kasvua pyritään suuntaamaan kaupungin levittäytymisen sijaan sisäänpäin. Tämä synnyttää monesti ristiriitatilanteita tai konflikteja eri toimijoiden välille, sillä esimerkiksi kaupungin ja asukkaiden intressit lähiöiden kehittämiseen tai muutoksiin liittyen harvoin kohtaavat.

Turun asukasmäärä lähti selvään kasvuun vasta 2010-luvun vaihteessa, minkä takia täydennysrakentaminen on toistaiseksi ollut hitaampaa kuin muissa Suomen suurissa kaupungeissa. Väestökehityssennusteen mukaan Helsinki, Turku ja Tampere tulevat 2040-luvulla olemaan Suomen ainoita kasvukeskuksia (MDI 2019). On siis odotettavissa, että lähivuosisikymmeninä Turun kaupungin paine tiivistää asutusta ja kasvattaa asuntojen määrää myös lähiöissä tulee lisääntymään merkittävästi.

On tavallista, että asukkaat vastustavat omalle asuinalueelleen suunniteltua täydennysrakentamista. Tämä siitä huolimatta, että kansallisen ja aluekohtaisen kaupunkikehityksen tavoitteena on ollut asukkaiden aiempaa laajempi kuuleminen ja osallistaminen projektien aikana. Toisaalta on myös esitetty, että asukkaita voidaan motivoida uusiin hankkeisiin, mikäli ne sidotaan osaksi alueen laajempaa uudistamista, ja ne tuottavat yhteistä hyvää, kuten uuden bussipysäkin, leikkipuiston tai kunnostetun viheralueen (Puustinen ym. 2016).

Tässä työssä tarkastellaan täydennysrakentamisen hyväksyttävyyttä Uittamolla, joka on 1960–1970-luvuilla rakennettu asumalähiö. Täten se on myös yksi tyypillinen esimerkki sellaisesta asuinalueesta, johon täydennysrakentamispaine tällä hetkellä kohdistuu. Se on kiinnostava kohde tutkia täydennysrakentamisen jännitteitä, sillä suuri osa Uittamon asukkaista vastustaa täydennysrakennushankkeen myötä alueelle suunniteltuja kerrostaloja (Turun kaupungin vuorovaikutusraportti 2020). Tavoitteena on selvittää, mitkä reunaehdot ovat ratkaisevassa roolissa uittamolaisten muodostaessa kantaansa alueen täydennysrakentamishankkeeseen.

Tutkimuksellinen tausta

Täydennysrakentamisen tavoitteet

Täydennysrakentamiseksi kutsutaan rakentamista, joka tukeutuu olemassa olevan fyysiseen kaupunkirakenteeseen ja palveluinfrastruktuuriin. Se sijoittuu olemassa olevan kaupunkirakenteen keskelle, väleihin tai reuna-alueille (Puustinen ym. 2016). Täydennysrakentamiseen liittyy tavoite siitä, että kaupungit kasvaisivat tiivistymällä levittäytymisen sijasta.

Kaupungin näkökulmasta täydennysrakentaminen arvioidaan toivottavaksi muutokseksi alueiden elinvoimaisuuden kannalta; kasvava määrä asuntoja ja asukkaita tukee palveluiden säilymistä alueella ja jopa lisää niiden tarvetta kasvattamalla julkisen liikenteen kysyntää ja julkisten tilojen käyttäjämääriä (Dhima 2014; Puustinen ym. 2016). Myös harrastepalveluiden kysyntä kasvaa, ja uudet yrittäjät voivat löytää alueelle. Kiinteistöjen omistajille oman lähiseudun arvonkehitys on usein merkittävä kiinnostuksenkohde alueen rakennushankkeita suunniteltaessa. Lisäksi jo olemassa olevan infrastruktuurin (mm. liikenneyhteydet, päiväkodit) hyödyntäminen tekee rakentamisen kokonaiskustannuksista kunnalle pienempiä. Laajempia valtakunnallisia lähiörakentamisen tavoitteita

lähitulevaisuudessa ovat hiilineutraaliuden edistäminen, toimivien palveluverkkojen helppo saavutettavuus, toimivan joukkoliikenteen luonti ja aluetehokkuuden nostaminen osaksi lähiöiden kehitystä (Lähiöohjelma 2002–2022).

Lähiöiden täydennysrakentamista on tarjottu ratkaisuksi myös kiinteistöjen peruskorjauksista syntyvien kulujen kattamiseksi, mutta asukkaiden suhtautuminen sen kompensatioarvoon on aiempien tutkimusten perusteella melko epäilevä (Puustinen ym. 2017; 2018). Uusista kiinteistöistä saatavat tulot helpottaisivat taloyhtiöitä vanhojen rakenteiden kunnostuksessa, mutta samalla se muokkaisi aluetta pysyvästi.

Asukkaiden suhde täydennysrakentamiseen

On tavallista, että alueen asukkaat ovat suurimpia täydennysrakentamisen vastustajia. Elinympäristön muutos ja erityisesti luonnonmukaisen ympäristön väheneminen nimetään merkittäväksi syyksi rakentamista vastustettaessa (Puustinen ym. 2016). Taloyhtiöiden osakkaiden suhtautumista täydennysrakentamiseen kartoittanut tutkimus on osoittanut, että edes rakentamisesta potentiaalisesti saatavaa taloudellisesta hyötyä ei usein koeta riittäväksi kompensatioksi luontoalueiden menetyksestä (Puustinen ym. 2017). Myös huoli asumismukavuuden vähenemisestä on yleinen. Osaltaan tämä kertoo siitä, miten merkityksellisiä ja tunnepitoisia siteitä ihmiset muodostavat omaan asuinalueeseensa ja lähiympäristöönsä. Muita Puustisen ym. (2017) tutkimuksessa tunnistettuja asukkaiden täydennysrakentamiseen liittyviä huolia olivat rakentamista mahdollisesti seuraava liikenteen lisääntyminen, rakentamiseen käytetty aika ja siitä seuraavat haitat sekä vuokratilojen rakentaminen omistuspohjaisten asuntojen sijasta.

Dhima (2014) toteaa, että täydennysrakentaminen asettaa varjoon jo olemassa olevan alueen kehittämisen, jos uudet suunnitelmat keskittyvät vain asuntojen uudistamiseen. Omaan elinympäristöön on totuttu sellaisenaan ja sen muuttamiseen tähtäävissä projekteissa asukkaat usein kokevat, ettei heitä ole kuultu päätöksiä tehdessä (Puustinen ym. 2016).

Täydennysrakentamisen konflikteihin liittyy tavallisesti viestinnällisiä ja vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia eri osapuolten välillä (Puustinen ym. 2016). Kokkosen ym. (2009) mukaan asukastilojen ja lähiötyöntekijöiden ei ole koettu edistävän asukasosallisuutta. Sen sijaan osallisuuden edistämiseksi on ehdotettu monipuolisempia tavoittamiskeinoja ja areenoja, joissa asukasosallisuus voisi tulla esiin. Sopivien keinojen löytäminen on kuitenkin paikkasidonnaista. Tällä hetkellä eri tahojen yhteistoiminnallinen ja keskusteleva suunnittelu on läsnä teoreettisessa keskustelussa, mutta varsinaiset tutkimukset asukkaiden osallistamisesta osana suunnitteluprosesseja ovat toistaiseksi olleet harvassa (Sjöblom ym. 2020).

Taulukko 1. Täydennysrakentamisessa tunnistetut hyödyt, ongelmat ja ristiriidat (koostettu Puustinen ym. 2016 pohjalta).

	Hyödyt	Ongelmat tai ristiriidat
Infrastrukturi	Säästöt; vanhaa infraa voidaan hyödyntää myös uudessa kohteessa	
	Infrastruktuurin ylläpito; vanhan infran parantaminen kannattavampaa	
Liikenne	Laadukkaampi julkinen liikenne; asumisen lisääntyminen ja tiivistyminen takaa palvelun tarpeen	Yksityisautoilu; liikenteen lisääntyminen, parkkipaikkojen riittävyys
Alueen sosiaalinen rakenne	Elinvoimaisuuden kasvu uusien asukkaiden myötä	Paikallisidentiteetin muuttuminen
	Kiinteistöjen arvon nousu	Asukkaiden kokemus, että heitä ei kuulla projektissa alusta lähtien
Alueen fyysinen rakenne	Palveluiden kehittymisen potentiaali esim. uusien julkisten tilojen myötä	Ympäristön ja viheralueiden muutos; luontoympäristön vähentyminen
	Uudisrakentamisella voidaan päivittää alueen ilmettä	Uudisrakentamisen ei koeta sopivan vanhaan ympäristöön
Suuret vaikutukset	Globaalit tavoitteet; EU:n ilmastotavoitteen toteutus	
Byrokraattiset muutokset		Yhteisen päämäärän/motiivin puuttuminen
		Viranomaistoiminnan kokeminen monimutkaiseksi
		Maankäyttö- ja rakennuslakia ei ole suunniteltu täydennysrakennuksen näkökulmasta

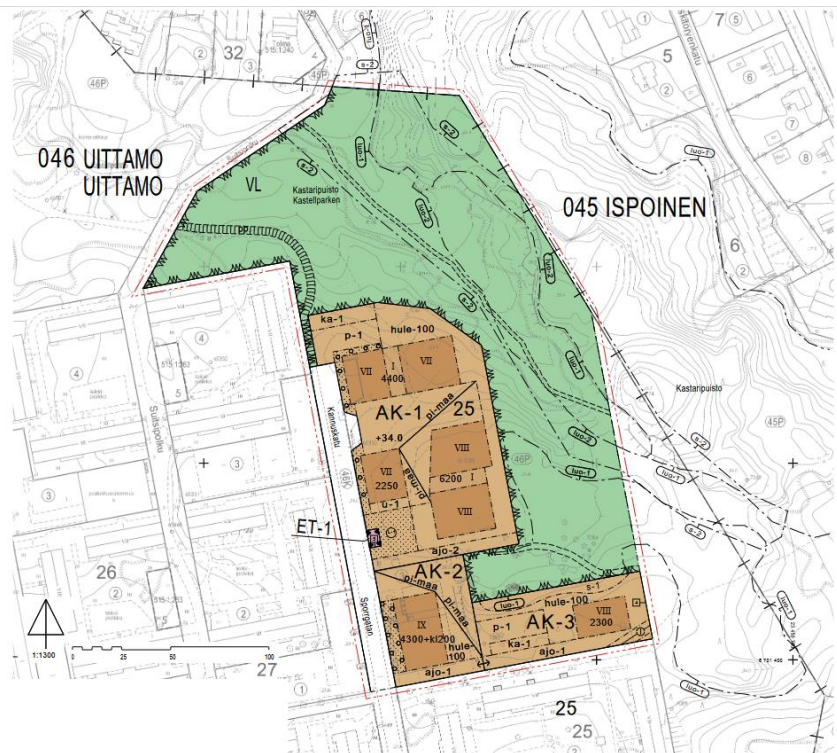
Tutkimuskohde: Uittamon Kannuskadun täydennysrakentamissuunnitelma

Tässä työssä tarkastellaan Turun Uittamon Kannuskadulle sijoittuvaa täydennysrakennushanketta. Projektialue sijoittuu uittamolaisten taloyhtiöiden omistaman Mesaani-Kiinteistöt Oy:n ja Turun kaupungin hallinnoimille maille (Mesaani-Kiinteistöt Oy 2018). Suunnitelma sai alkunsa vuonna 2012, jolloin Mesaani-Kiinteistöt Oy arvioi, että heidän tontillaan sijaitsevan uimahallin kunnostaminen oli yhtiölle kannattamatonta, eikä siihen saatu rahallista lisätukea kaupungin puolelta. Kunnostuksen vaatiman rahoituksen puuttuessa yhtiö päätti hakea kaavamuutosta mahdollistaakseen kerrostalon rakentamisen uimahallin paikalle (Kuva 1., AK-2). Turun kaupungin näkökulmasta yhden asuintalon rakentaminen uimahallin tilalle arvioitiin liian pieneksi projektiksi, ja siksi kaavahanke laajennettiin uimahallin tontilta kaupungin omistamalle alueelle metsäiseen Kastaripuistoon. Kyseinen alue on kaavoitettu asunnoille, mutta on jäänyt toistaiseksi rakentamattomaksi. Rakennusten kokonaismäärä nousi laajennuksen myötä seitsemään (kuva 1., AK-1 ja AK-3). Asemakaavan muutoksen tavoitteeksi

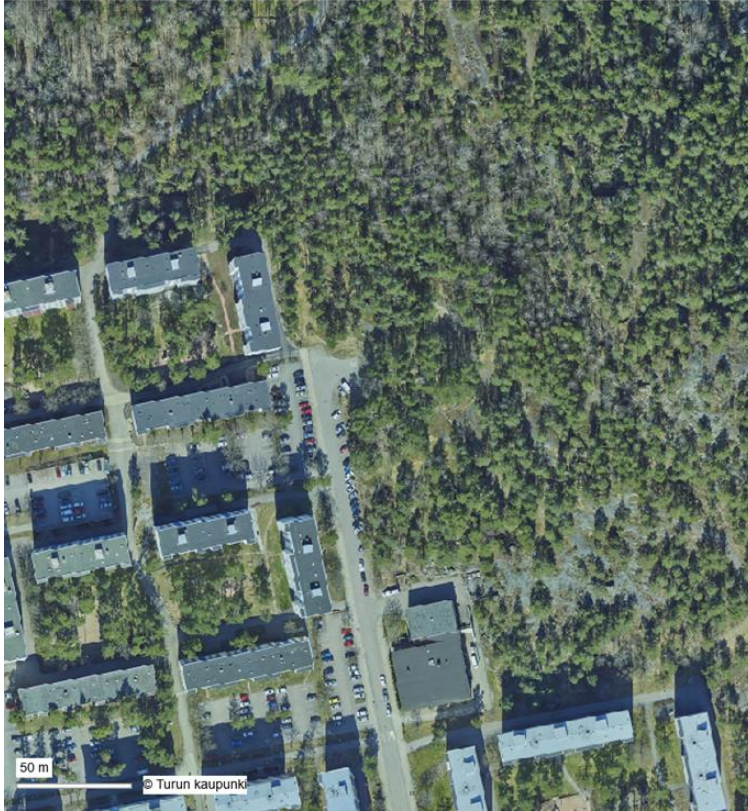
nimettiin uusien asuinkerrostalojen rakentaminen, joiden yhteydessä olisi myös toimitiloja sekä kokoontumistila (Turun kaupunkiympäristötoimiala 2019).

Ilmoitus asemakaavan muutoksesta lähetettiin asianosallisille kirjeitse keväällä 2017 (Turun kaupunkiympäristötoimiala 2019). Kirjallisia mielipidevastineita saapui 39, joista kolme sisälsi kaavamuutosta vastustavien allekirjoituksia (yhteensä 323 kpl). Vastustavien tahojen pääviesti oli, että alueen viheralue Kastaripuisto on säilytettävä virkistyskäytössä, ja vain uimahallin tontille suunniteltu asuinkerrostalo hyväksytään rakennettavaksi. Kaavaluonnos hyväksyttiin kuitenkin vain pienin muutoksin 2018. Kaupunkiympäristölautakunta vastaanotti luonnoksen julkaisun jälkeen uudet mielipiteet kirjallisina (Turun kaupunkiympäristötoimiala 2019). Tällöin vastineeksi saatiin yhteensä kolme vastustavaa kirjettä (yhteensä 115 allekirjoitusta). Kastaripuistoon rakentamisen lisäksi huolta aiheutti alueella lisääntyvä liikenne ja infrastruktuurin riittävyys.

Uittamon täydennysrakentamista koskeva kaavaehdotus tuli kaupunkiympäristölautakunnan käsittelyyn 2020. Alla oleva kuva 1 kaavakartasta on tästä ehdotuksesta. Kaavaehdotusta ei hyväksytty, ja se palautui valmisteluun. Alun perin palautuksen teki kaupunkiympäristölautakunta. Se päätti, että kaava valmistellaan uudestaan siten, että rakentaminen rajautuisi aiempaa vahvemmin Kannuskadun varteen, ja rakennuksia tulisi kolme vähemmän. Kaupunginjohtaja käytti kuitenkin otto-oikeuttaan lautakunnan päätökseen, ja toi sen kaupunginhallituksen päätettäväksi. Perusteena oli muun muassa, että rakennusten määrän väheneminen heikentää kaavan toteutettavuutta, ja pienentäisi kaupungin myyntituloja noin 2 miljoonalla eurolla. Kaupunginhallitus päätti lopulta palauttaa kaavan uudelleen valmisteltavaksi siten, että rakennusoikeus säilyisi mahdollisimman saman suuruisena kuin alkuperäisessä ehdotuksessa. Rakennusten korkeutta voitaisiin kuitenkin lisätä ja sijoittelua tiivistää, jotta virkistysalue ja luontoarvot säilyisivät aiempaa paremmin. (Turun kaupunki 2020). Uutta kaavaehdotusta käsitellään arviolta keväällä 2022 (Turun kaupunki 2021).



Kuva 8. Uittamon täydennys asemakaavamuutos ehdotus Kannuskadun täydennysrakennuskohteelle. Lähde: Turun kaupunki (2020) <https://kaupunkisuunnittelu.turku.fi/kaavoitus/14213-2012KaavakarttaID6307-Valmisteluehdotus.pdf>



Kuva 9. Ilmakuva alueesta. Lähde: Turun karttapalvelu (2021)

Aineistot ja menetelmät

Tutkimusaineisto koostuu 22 katuhaastattelusta, jotka kerättiin Uittamolla loka—marraskuussa 2021. Haastatteluissa pyrittiin kartoittamaan reunaehtoja, milloin täydennysrakentaminen on haastateltavan mielestä hyväksyttävää ja/tai ei hyväksyttävää. Haastattelun avointen kysymysten tukena käytettiin esimerkkikuvia erilaisista täydennysrakennuskohteista. Kuvien avulla pyrittiin herättelemään haastateltavia pohtimaan, millaiset rakennukset olisivat heille mieluisia tai epämieluisia. Lisäksi haastattelussa käytettiin apuna luonnoskuvia asemakaavan valmisteluun palautetusta muutosehdotuksesta erityisesti niissä tapauksissa, joissa hanke ei ollut haastateltavalle tuttu. Aineistoa on analysoitu teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Haastateltavat olivat satunnaisesti alueella liikkuneita henkilöitä. Yksittäisen haastattelun kesto oli noin 5–10 minuuttia. Seitsemäntoista haastattelua nauhoitettiin haastateltavan suostumuksella. Viisi haastateltavaa kieltäytyi nauhoituksesta, jolloin haastateltavan vastaukset kirjattiin ylös. Haastattelut kerättiin kolmena eri päivänä niin, että tutkimusryhmä tavoitti mahdollisimman hyvin eri aikaan alueella liikkuvia henkilöitä. Ensimmäinen haastattelukerta oli arkena aamupäivällä ennen kello 12:00, toinen lauantaina 12:00–15:00 välillä ja viimeinen arkena klo 14:00 jälkeen. Ensimmäinen haastattelukerta sisälsi 9 haastattelua, toinen 8 ja viimeinen 5.

Vastaajista naisia oli 14 ja miehiä 8. Iältään kaikki olivat yli 30-vuotiaita yhtä 17-vuotiaasta lukuun ottamatta. Vastaajista 9 oli vähintään 60-vuotiaita, ja heistä kaikki olivat eläkkeellä. Työelämässä olevia 30–60-vuotiaita oli 11, yksi haastateltavista ilmoitti olevansa työtön. Vastaajista 14 kertoi asuvansa City-Uittamolla (Kannuskatu tai Jalustinkatu) ja kuusi lähialueilla joko Meri-Uittamolla tai Ispoisissa. Kaksi

vastaajista ei halunnut kertoa asuinpaikkaansa tarkasti. Kerätyn aineiston puute on se, ettei nuoria aikuisia (20–29-vuotiaat) tavoitettu haastateltaviksi.

Mitä tutkimus osoitti?

Valtaosa haastatelluista suhtautui täydennysrakentamissuunnitelmiin nykyisessä laajuudessaan joko kielteisesti (8), neutraalisti (5) tai näiden kahden sekoituksella (5). Ainoastaan kahden vastaajan suhtautuminen oli selkeästi positiivinen. Kahden haastatellun vastauksessa ilmeni osittain sekä positiivinen että kielteinen kanta. Monet kokivat alueen tärkeäksi, sillä he asuvat lähistöllä ja liikkuvat siellä paljon. Kaikille vastaajista alue ei kuitenkaan ollut henkilökohtaisesti merkittävä. Suurin osa haastateltavista tiesi käsittelyssä olevasta täydennysrakennushankkeesta, ja monet myös kertoivat siihen liittyvistä näkemyksistään mielellään. Haastatteluiden vastauksissa näkyi viitteitä siitä, että pidempään alueella asuneet ja vanhemmat ihmiset suhtautuivat täydennysrakentamissuunnitelmiin kielteisemmin kuin nuoremmat ja uudemmat asukkaat. Tämän huomion tarkempi analyysi vaatisi kuitenkin laajempaa ja monipuolisempaa tutkimusaineistoa.

Lähiluontoon kajoamiseen suhtaudutaan kielteisesti

Keskeisin syy vastustaa suunniteltua täydennysrakentamista oli Kastaripuiston metsäalueen huomattava pieneneminen rakentamisen myötä. Vastausten perusteella alue on merkityksellinen, koska se on asukkaiden aktiivisessa virkistyskäytössä. Erityisen suosituksi alue nimettiin koiranulkoiluttajien keskuudessa. Myös luonnontilainen metsä itseisarvona sekä sen saavutettavuus ilmeni monissa vastauksissa, ja erityisesti arvostettiin Kastaripuiston kallioita. Usean vastaajan mielestä vehreän maiseman menettäminen olisi kamalaa. Erään haastateltavan jyrkkä kanta tuli selkeästi esille tämän todetessa, että suunnitelmat aiheuttavat ”katkeruutta ja vihaa”.

Luontoalueiden luonnontilaisuuden ja saavutettavuuden koettiin Kastaripuistoa laajemminkin olevan Uittamon keskeinen vahvuus. Yksi haastatelluista ilmaisi, että Uittamolla asumisessa hyvää on juuri se, että ”pääset niinku kotiovesta pusikkoon”. Täydennysrakentamiseen positiivisesti tai neutraalisti suhtautuneetkaan eivät kokeneet luontoalueita merkityksettömiksi, vaan ennemminkin katsoivat, että rakentaminen oli rajattu (tai ainakin rajattavissa) niin, että luontoa jäisi siitä huolimatta vielä tarpeeksi jäljelle.

Suurin osa vastaajista koki täydennysrakennusalueen liian laajaksi. Enemmistö vastaajista ei vastustanut uimahallirakennuksen korvaamista uudisrakennuksella. Tämän lisäksi vain kadunvarteen rajautuvaan tai muutoin vähemmän luontoaluetta verottavaan täydennysrakentamiseen suhtauduttiin sallivammin, joskaan enemmistö ei varsinaisesti kannattanut muuta kuin uimahallin tontille rakentamista.

Rakentamiselta toivotaan Uittamon nykyisen luonteen kunnioittamista

Vastauksissa nousi järjestelmällisesti esiin toive siitä, että täydennysrakentaminen laajuudestaan riippumatta olisi nykyisen Uittamon luonnetta kunnioittavaa. Uudisrakennusten julkisivujen toivottiin sopivan alueen nykyisen rakennuskannan ilmeeseen. ”Ultramodernia” tai ”liian kikkailevaa” rakentamista

ei Uittamolle toivottu. Täysin vanhaa mukailevaa rakentamista ei kuitenkaan vaadittu, ja jotkut vastaajat esimerkiksi kokivat, että puurakentaminen voisi olla miellyttävä vaihtoehto.

Tiiviiseen ja korkeaan rakentamiseen suhtauduttiin valtaosin kielteisesti. Sen sijaan matalaan ja väljään rakentamiseen suhtauduttiin myönteisemmin. Yksi vastaajista ilmaisi kriittisen näkemyksensä suunnitelmiin seuraavasti: "Mun mielestä tä on jo ihan tarpeeksi tiivis, et ei tarteis enää yhtää kerrostaloo lisää. Ei ainakaan niin montaa, mitä sinne on suunniteltu."

Yleinen näkemys oli, ettei ainakaan nykyisiä rakennuksia korkeampaa rakentamista (7–8 kerrosta) tulisi toteuttaa. Osa haastatelluista katsoi, että noin kolmikerroksiset kerrostalot voisivat olla sopivia. Myös rivitalot ja omakotitalot saivat mainintoja, mutta enemmistölle kerrostalot sinänsä eivät olleet ongelma. Kolme vastanneista suhtautui ainakin jossain määrin myönteisesti nykyistä korkeampaankin rakentamiseen. Heidän vastauksissaan korostuivat pikemminkin näköalat uusista rakennuksista sekä alueen kehittyminen yleisesti, ei niinkään korkeiden rakennusten positiivinen vaikutus kaupunkikuvaan.

Rauhalliset asukkaat tervetulleita

Täydennysrakentamisen myötä kasvavaan asukasmäärään suhtauduttiin nykyisten asukkaiden keskuudessa monin tavoin. Eräs täydennysrakentamiseen positiivisesti suhtautuva vastaaja toivoi vähintään kahdeksankerroksisia kerrostaloja koko suunnitellulle alueelle, jotta alueen väkimäärä kasvaisi, palveluiden kysyntä lisääntyisi ja alueen muiden kiinteistöjen hintataso nousisi: "Sanotaan näin, et mua ei haittaa, et alue kehitty". Toinen suunnitellun laajuiseen täydennysrakentamiseen positiivisesti suhtautuneista puolestaan perusteli kantaansa sillä, että Uittamo on hyvä ja rauhallinen alue, ja olisi siksi hienoa, että useammalla olisi mahdollisuus asua siellä. Jälkimmäisen kaltaisia, joskin varovaisempia näkemyksiä oli myös muutamalla nykyiseen hankkeeseen kielteisemmin suhtautuvalla, lähinnä sillä perusteella, että jonnekin pitää kuitenkin rakentaa.

Osa haastatelluista ei halunnut Uittamolle lisää asukkaita, ainakaan paljoa. Luontoalueen menettämisen lisäksi toinen yleinen syy vastustaa Kannuskadun täydennysrakentamista olikin uusien asukkaiden myötä lisääntyvä autoliikenne ja mahdollinen rauhattomuus. Monet arvostivat Uittamon rauhallista, jopa uneliaaksi kuvailtua luonnetta. Yksi suunnitelmaan neutraalisti suhtautuneista esimerkiksi toivoi "et semmonen rauhallisuus säily, et en toivo tästä mitään vilkast keskusta".

Useat haastatelluista liittivät rauhattomuuden liikenteen lisääntymisen lisäksi vuokrataloihin, joita myös vastustettiin samasta syystä. Puolet (11) haastatelluista toivoi tulevien asuntojen olevan ainoastaan omistuspohjaisia. Näissä vastauksissa vastustus kohdistui erityisesti kaupungin vuokrataloihin. Kaikki rauhattomuuden vuokrataloihin liittäneet eivät kuitenkaan vastustaneet niitä. Toinen puolikas (11) vastanneista koki, että omistusasuntojen lisäksi alueelle voisi rakentaa myös vuokrataloja. Heistä kaksi toi lisäksi esille, että Uittamolle pitäisi päästä asumaan myös niiden, joilla ei ole varaa ostaa omaa asuntoa.

Nykyiset palvelut ohjasivat toiveita tulevasta

Osa vastaajista toivoi uimahallin kunnostamista. Muutamat haastatellut toivoivat myös entisen uimahallin tiloissa toimivan kuntosalin korvaamista uudella, mikäli rakennus puretaan. Myös lento-/koripallokentän kunnostusta toivottiin. Täysin uusille palveluille ei juuri koettu tarvetta, vaikka muutama vastaaja koki, että ravintola tai kahvila voisi olla Uittamolle hyvä lisä. Myös nuorisotalo, kirjasto, toimistotilaa yrittäjille,

keilahalli, uusi kauppa, kioski ja laajempaan käyttöön suunnatun hyvinvointi- tai liikuntakeskuksen perustaminen mainittiin mahdollisina toivottuina palveluina. Pubia alueelle ei toivottu, sillä sen arvioitiin lisäävän alueen rauhattomuutta. Monista vastauksista kuitenkin ilmeni, ettei edes itse toivomansa palvelun saaminen alueelle riittäisi kääntämään suhtautumista suunnitelmaan positiiviseksi. ”Vähän kuitenkin lievittäisi tuskaa”, eräs haastatelluista silti totesi.

Johtopäätökset

Tutkimuksemme päätavoite oli selvittää täydennysrakentamisen reunaehdoja Uittamon asukkaiden keskuudessa. Asukkaiden katuhaastatteluissa esille tuomat näkemykset vastasivat pitkälti sitä, mitä jo aiemmassa tutkimuksessa on todettu: yleisemmin oman asuinalueen mahdollisiin muutoksiin suhtauduttiin kielteisesti tai varautuneesti, ja erityisesti viheralueiden menetys koettiin hyvin negatiivisena asiana (Puustinen ym. 2016; Puustinen ym. 2017). Pienimuotoiseen kadunvarsirakentamiseen sen sijaan suhtauduttiin ainakin jossain määrin sallivammin, mikäli se merkitsi suuremman metsäalueen säilymistä. Jatkotutkimustarpeena tunnistetaan nuorten aikuisten näkemysten kartoittaminen laajemmin, sillä kyseinen ryhmä jäi puuttumaan tekemistämme haastatteluista. Nuoret saattaisivat tuoda uusia näkökulmia esille.

Aiempien tutkimusten tuloksia mukaillen haastatellut eivät pääasiallisesti suhtautuneet täydennysrakentamisen vaihtokauppa-ajattelun kautta; esimerkiksi uuden palvelun ei katsottu oikeuttavan uusien kerrostalojen rakentamista. Rakentamisen laajuudella oli kuitenkin merkitystä siihen, millaista täydennysrakentamista oltiin valmiita sietämään ehdottoman vastustamisen sijasta. Lisäksi rakentamisen edellytyksenä oli sen sopiminen jo olemassa olevaan asuntokantaan.

Aiemmasta tutkimuksesta (Puustinen ym. 2018) osittain poiketen puolet vastanneista suhtautui neutraalisti tai myönteisesti vuokra-asuntojen rakentamiseen. Toisaalta moni kielteisellä kannalla ollut vastusti melko ehdottomasti erityisesti kaupungin vuokratalojen rakentamista.

Täydennysrakentaminen laajamittaisena ilmiönä ja kaupunkipoliittisena päämääränä on melko uusi toimintamalli. Turussa ei toistaiseksi ole juurikaan ollut lähiöihin kohdistuvia, asutuksen tiivistämiseen tähtääviä täydennysrakentamisprojekteja. Asukkailla ei siis välttämättä ole konkreettista kohdetta, johon oman asuinalueen tulevia muutoksia pystyisi vertailemaan. Mikäli täydennysrakentamisesta olisi laajemmin tiedossa myönteisiä kokemuksia, saattaisi se vaikuttaa myös uittamolaisten kantaan suunnitelmista. Oma asuinalue on asukkailla usein henkilökohtaisesti merkityksellinen ja tuttu paikka, johon kohdistuvat muutossuunnitelmat saattavat herättää tunteen siitä, että oma tila ja turvallisuus ovat jollain tapaa uhattuna.

Kielteiseen asenteeseen voi vaikuttaa myös kyllästyminen valmisteilla oleviin suunnitelmiin; Uittamon täydennyskaava on ollut käsittelyssä jo vuosia. Konflikti kaupungin ja alueen asukkaiden välillä sekä kielteisyys suunnitelmia kohtaan ovat saattaneet kehittyä ajan kuluessa huonompaan suuntaan. Pitkittynyt päätöksenteko tuskin on edesauttanut konfliktin ratkaisua.

Asukkaiden ajatukset ja toiveet alueen kehittämistä sitoutuivat vahvasti jo olemassa oleviin rakennuksiin ja palveluihin. Haastateltavien vastauksissa ei juurikaan ilmennyt toiveita sellaisesta toiminnallisesta kehittämistä, jota alueella ei olisi jo ollut. Haastateltavat eivät myöskään ilmaisseet huolia, että nykyinen tai pienenevä väestöpohja vaikuttaisi nykyisiä palveluita heikentävästi. Yleisesti haastatellut kokivat olevansa tyytyväisiä asuinalueeseensa. Tämä voi osaltaan selittää, miksi jo tutun ja totutun ulkopuolelta ei osata kaivata esimerkiksi uudenlaisia palveluita. Jos alue koettaisiin suunnittelultaan epäonnistuneeksi,

ja siellä olisi runsaasti ongelmia ja puutteita, olisi todennäköisempää, että ihmiset keksisivät parannusehdotuksia.

Toisaalta kehitysehdotusten vähäinen esilletuominen voi myös johtua siitä, että ihmiset eivät ole tottuneet tai pystyneet osallistumaan oman asuinalueensa kehityshankkeisiin aikaisemmin muuten kuin niiden vastustamisen kautta. Tämä ajatus tulee esille myös Sjöblomin ym. (2020) tutkimuksessa. Heidän mukaansa suomalaisen kaupunkisuunnittelun nykyjärjestelmä luo tilanteen, jossa asukkaiden osallistuva rooli jää usein lähinnä valitusten kirjailemiseen. Vaikka osallistava suunnittelu kuuluisi kaupunkien strategioihin, jää se helposti pelkän kosmeettisen kuulemisen tasolle, mikäli asukkaiden näkemyksiä ei konkreettisesti hyödynnetä osana suunnittelua jo hankkeiden alkuvalmisteluissa. Kiinnostava jatkotutkimuskohde on, mitkä tekijät vaikuttavat asukkaiden kiinnostukseen ideoida asuinalueensa kehittämistä, ja miten osallistavaa kaupunkisuunnittelua kannattaisi kehittää, jotta se todella toisi eri toimijoita yhteen rakentavalla tavalla.

Lähteet

Dhima, S. (2014). Yhteistoiminnallinen lähiökehittyminen – Kokemuksia yhteisöllisestä ja tulevaisuusmyönteisestä korjauskulttuurista. Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskuksen raportteja 2/2014. Asumisen rahoituksen- ja kehittämiskeskus.

Kokkonen, J., M. Seppänen & I. Haapola (2009). Lähiöiden kehittäminen Suomessa – Kokemuksia asukkaiden osallistumisesta. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Helsingin Yliopisto.

Lähiöohjelma 2020–2022. Ympäristöministeriö.

MDI (2019). Suomessa on 20 vuoden kuluttua vain kolme kasvavaa kaupunkiseutua. Kooste kymmenen kaupunkiseudun väestönkehityksestä vuoteen 2040.
https://www.mdi.fi/content/uploads/2019/02/220219_vaestoennuste_yhteen veto.pdf

Mesaani-Kiinteistöt Oy (2018). Kannuskadun kaavahanke / Uittamon täydennysrakentaminen.
<https://mesaani.talosisivut.net/ajankohtaista/uutinen/37>

Peltonen, L., J. Hirvonen, R. Manninen, H. Linjama & R. Savikko (2006). Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet, Suomalaisen nykytilan kartoitus. Ympäristöministeriö.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38783/SY_12_2006.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Puustinen, S., R. Mäntysalo & I. Karppi. (2016). Strateginen eheyttämien kaupunkiseuduilla - Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin (s. 74–86). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2016.

Puustinen, T., Pennanen, K., Falkenbach, H., & K. Viitanen (2018). The distribution of perceived advantages and disadvantages of infill development among owners of a commonhold and its' implications. Land Use Policy, 75, 303–313.

Puustinen, T., Pennanen, K., Falkenbach, H., Arvola, A., & K. Viitanen (2017). Financing major repairs in apartment buildings through infill development: Exploring views and benefit requirements of the owner-occupiers. Property Management, 35(5), 508–527.

Sjöblom, Kuoppa, J., Laine, M., & E. Alatalo (2021). Crafting a planning issue with citizens in the context of planning competition: a case of “Nordic Superblock.” Journal of Urban Design, 26(1), 117–131.

Turun kaupunki (2020). Asemakaavanmuutos. Ja tonttijakoehdotus; Uittamon täydennys, Uittamo (os. Kannuskatu 5 ja 7–11, Kastaripuiston osa) (7/2014) (Kv). 14213–2012 (613, 627) <https://ah.turku.fi/kh/2020/1109028x/4190590.htm>

Turun kaupunki (2021). Uittamon täydennys 14213–2012. Asemakaavoitus, Turun kaupunki. <https://www.turku.fi/kaavoitus/uittamon-taydennys-14213-2012>

Turun kaupunkiympäristötoimiala (2019). Uittamon täydennys. Asemakaavamuutos 7/2014.

Vuorovaikutusraportti (2020). Turun kaupunki. <https://kaupunkisuunnittelu.turku.fi/kaavoitus/14213-2012VuorovaikutusraporttiID5721-Valmisteluehdotus.pdf>